

OKO BESEDE

12. 9. - 14. 9. 2024

SREČANJE MLADINSKIH PISATELJEV

MURSKA SOBOTA

SREČANJE
MLADINSKIH
PISATELJEV
MURSKA
SOBOTA

OKO BESEDE 2024

29. srečanje slovenskih mladinskih pisateljev
(12. 9. – 14. 9. 2024)
Festivalska knjižica

Pripravili

Dragica Haramija, Norma Bale, Urška P. Černe, Andreja Erdlen, Franci Just,
Feri Lainšček, Nataša Konc Lorenzutti, Barbara Pregelj, Vesna
Radovanovič, Nika Susman, Darka Tancer-Kajnih, Zala Stanonik, Peter
Svetina, Alenka Veler, Janja Vidmar

Uredila

Dragica Haramija

Oblikovanje

JAC, sitotisk in grafično oblikovanje

Izdalo in založilo

Društvo za humanistična vprašanja ARGO
Cena
Bp. (brezplačni izvod)

Povezava: <https://www.okobesede.org/oko-besede-2024>
Murska Sobota, 2024

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

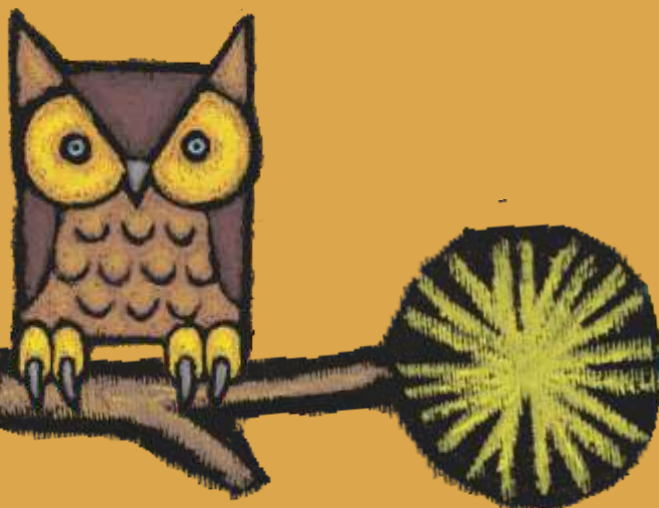
821.163.6.09-93(082)

SREČANJE slovenskih mladinskih pisateljev (29 ; 2024 ; Murska Sobota)

Oko besede [Elektronski vir] : [festivalska knjižica] / [29.] srečanje
[slovenskih] mladinskih pisateljev, Murska Sobota, 12. 9.- 14. 9. 2024 ;
[pripravili Dragica Haramija ... [et al.] ; uredila Dragica Haramija].- E-knjiga.
- Murska Sobota : Društvo za humanistična vprašanja ARGO, 2024

Način dostopa (URL): <https://www.okobesede.org/oko-besede-2024>
ISBN 978-961-96051-3-4
COBISS.SI-ID 205564419

PRO GRAM

Četrtek, 12. 9. 2024

- 15:30–17:00 Mlade oči: literarna in kritiška delavnica za študente, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota
- 17:00–18:30 Literarna mesta: literarni večer z Lilo Prap in odprtje razstave portretov slovenskih pisateljev, odprtje razstave Večerničina literarna bera, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota (odprto za javnost)
- 20:00–21:00 Literarna mesta: literarni večer s Sebastijanom Pregljem, MIKK (odprto za javnost)
- 10:00–18:00 Knjižna tržnica na Trgu kulture

Petek, 13. 9. 2024

- 10:00–12:00 Nastopi pisateljev po vrtcih, osnovnih in srednjih šolah ter VDC
- 13:30–14:45 Okrogla miza: Ali smo v svetu bolj prepoznavni?, Hotel Zvezda
- 15:00–18:30 Simpozij: Duh časa in duh globine, Hotel Zvezda (odprto za javnost)
- 19:00–20:00 Podelitev nagrade, v kulturnem programu nastopajo Prašnati, Gledališče Park (odprto za javnost)

Sobota, 14. 9. 2024

- 9:00–17:00 Panonske pisateljske poti: Radgonski kot in Gornja Radgona
- 9:30–10:30 Literarna mesta, OŠ Cankova

VSEBINA

- 3 Program
- 5 O duhu časa in duhu globine
- 6 Literarna mesta
- 6 Lila Prap
- 11 Razstava Večerničina literarna bera
- 13 Sebastijan Pregelj
- 18 Mala antologija duha časa in duha globine
- 18 Irena Androjna
- 19 Tina Arnuš Papis
- 20 Mateja Gomboc
- 21 Neli K. Filipić
- 22 Ambrož Kvartič
- 23 Večernica 2024
- 23 Pogled v preteklost
- 26 Nominirana dela za večernico 2024
- 28 Okrogla miza duh časa in duh globine
- 28 Poročilo o delu Sekcije za otroško in mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev(SOMK DSP)
- 30 Pogovor *Ali smo v svetu bolj prepoznavni?*
- 31 Simpozij Duh časa in duh globine
- 36 Nastopi avtorjev na šolah
- 37 Mlade oči
- 38 Panonska pisateljska pot
- 38 Osnovna šola Cankova
- 40 Pavlova hiša
- 41 Panonska pisateljska pot na očesu besede 2024
- 55 Oko besede in nacionalni mesec skupnega branja
- 56 Organizatorji Očesa besede
- 57 Podporniki in partnerji Očesa besede 2024

O DUHU ČASA IN DUHU GLOBINE

Ko takole premišlujem o duhu časa in duhu globine, se mi v mislih zvrstijo podobe plitkih ljudi, vsebinsko popolnoma praznih, ki se radi obračajo po vetru, ker je to najlažje, in na drugi strani globokih, takih ljudi, ki verjamejo v delo in sanje in vrednote tudi živijo. Obnavljam dogodke, tehtno premišljene, globoke, za katere sem hvaležna, da sem jim bila priča, in površne, banalne, za katere sploh ni treba, da bi se zgodili. Enako je s prostori: eni me nagovorijo z mirom, z lepoto, ki je ni mogoče opisati zgolj z besedami, drugi me odvrnejo s plehkostjo. In čas: ta je sploh izmuzljiv. Sedanjost je precej strašljiva, morda pa so stari časi obloženi z nostalgijo, ali celo tako oddaljeni, da si nekega preteklega časa in dogodkov v njem niti ne morem predstavljati in postanejo izročilo.

Vsem tem predstavam o svetu in ljudeh ustreza pojem mit, kakor je razložen v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (Fran: <https://fran.si/iskanje?Query=mit&hs=1&View=1>):

mít-a m (i)

1. *izročilo, pripoved o nastanku sveta, (nenavadnih) naravnih pojavih, bogovih in drugih bajeslovnih bitjih*: miti odražajo starodavne doživljaje naroda; pisatelj je rad črpal snov iz mnogih mitov; antični, slovanski miti
2. *knjiž. zelo pozitivna, a nerealna predstava o določenih dogodkih, pojavih, ljudeh*: ohranjati, podirati, ustvarjati mite o čem; okrog njega se je spletel cel mit

Torej miti niso le književna vrsta, čeprav je zame prvi pomen res pomemben; miti so tudi nerealne predstave, zlasti predstave o globinah duha in dejanj. Problem sodobnega časa je, da večina noče opaziti razlik med tem, kar je dobro narejeno in le narejeno; razlik med tistim, kar ostane, in tistim, kar je hipno, minljivo. In posledično je vseeno, kaj človek počne, pomembno je, da se zna promovirati. Temeljne človeške vrednote pa so pri takih dejanjih namerno prezrte.

V zadnjih nekaj letih se poudarja tudi pri branju otroške in mladinske književnosti razvijanje pozitivnih vrednot,¹ na primer ohranjanje narave, zdravje, skrb za sočloveka, pravičnost, ne nazadnje tudi kultura. Ena od najpomembnejših vrednot je humanost, to je koncept človekovega dostojanstva in iz njega izhajajoče pravice. Pomembno se mi zdi, da knjige (za otroke in mlade) poudarjajo empatijo, torej sposobnost zaznavanja čustev drugih oseb. Empatija vedno bolj postaja lastnost, ki jo velja razvijati skozi pozitivne vrednote tudi z branjem kakovostnih literarnih del.

In ko takole premišlujem, si mislim, da empatija, humanost in globina duše ne bi smele biti urbani mit.

prof. dr. Dragica Haramija,
programska vodja Očesa besede

¹ Dragica Haramija, 2017: Vrednote v sodobni mladinski prozi. *Otrok in knjiga* 44/99. 15–28.

Vinko Möderndorfer, 2017: Vrednote v današnji družbi in sodobni mladinski književnosti. *Otrok in knjiga* 44/99. 54–60.

Anne Mangen, Adriaan van der Weel, Andre Schüller-Zwierlein in Miha Kovač, 2023: *Ljubljanski manifest o poglavljenem branju*. Dostopno na: <https://druzina.pismen.si/ljubljanski-manifest-o-poglavljenem-branju/>.

LILA PRAP

napisala dr. Dragica Haramija

Rojena v Celju, kjer živi in dela še danes. Po izobrazbi je univerzitetna diplomirana inženirka arhitekture, vendar je poklic arhitektke in oblikovalke opravljala le nekaj let. Od leta 1989 je imela status svobodne umetnice na področju literarnega in likovnega ustvarjanja. Kot svobodna ustvarjalka se je sprva preživljala z manjšimi projekti, grafičnim oblikovanjem, s karikaturami in pisanjem ter z risanjem za otroke, po letu 2000 pa se je popolnoma posvetila ustvarjanju otroških avtorskih slikanic.

Osnovna poetika Lile Prap temelji na besednih igrah, pri čemer avtorica namerno krši glasoslovne, oblikoslovne in/ali skladenske jezikovne pravine. Poenostavljanje, a ne banalno, igrivost izrazja in nonsens ustvarjajo razpoloženje komičnega in so tisti elementi avtoričine ustvarjalnosti, ki kažejo na duhovitost in kakovost njenih knjig. Odličnost njenih slikanic se kaže na jezikovni in likovni ravni, s čimer ustvarja Lila Prap kakovosten tip avtorske slikanice, namenjene otrokom v predbralnem in zgodnjem bralnem obdobju.

Opozoriti velja na monografijo *Lila Prap – pravljíčarka, ki misli v podobah in zapisuje v znakih / Lila Prap – s Storyteller Who Thinks in Images and Writes in Signs* (2011), v kateri je celostno zajeta bogata literarna in likovna poetika avtorice. Monografija je izšla ob podelitvi nagrade Prešernovega sklada.

Lila Prap o duhu časa in duhu globine:

»Duh časa nas preplavlja tako kot kamenje preplavlja voda v reki. Enkrat prijazno žuboreča, drugič strašna v vsej svoji silovitosti. Manjše kamenčke tu in tam odnese, da sledijo njeni norosti in podivjanosti. Ne uklonijo se ji le najtrše in z zemljo povezane skale v njenih globinah. Takšne trdne skale smo lahko vsi, če se namesto slepemu sledenju duha časa bolj posvetimo duhu globine in v njem odkrivamo svet večnih človeških vrednot.«

Izbrana bibliografija

- *Zakaj?*, MKZ, 2022 (prvi natis 2002 in več izdaj), do 6 let, kratka fantastična proza + strokovna razlaga, slikanica
- *Živalski koledar*, Miš založba, 2020, do 6 let, pripovedka, slikanica
- *Ptiči?!*, MKZ, 2019, 6+, kratka fantastična proza + strokovna razlaga, slikanica
- *Zmaji?!*, MKZ 2018, 6+, kratka fantastična proza + strokovna razlaga, slikanica
- *Živalske uspavanke*, MKZ, 2022 (prvi natis 2000 in več izdaj), do 6 let, poezija, slikanica
- *1001 pravljica*, MKZ, 2017, 6+, pravljica, slikanica
- *Dinozavri?!*, MKZ, 2017 (prvi natis 2009 in več izdaj), 6+, kratka fantastična proza + strokovna razlaga, slikanica
- *Zgodbe in nezgodbe*, MKZ, 2016 (prvi natis 1993), 6+, pravljica
- *Kraca*, MKZ, 2015, 6+, poezija, slikanica
- *Mačji zakaji*, MKZ, 2013, 6+, kratka fantastična proza + strokovna razlaga, slikanica

Najpomembnejše nagrade

- Levstikova nagrada za življenjsko delo, 2017
- nagrada Prešernovega sklada, 2011
- nagrada Kristine Brenkove za izvirno slovensko slikanico: 2005 *Mednarodni živalski slovar*
- Levstikova nagrada: 2001 za *Živalske uspavanke* in *Male živali*
- IBBY častna lista: 2002 *Male živali*
- The Oppenheim Toy Portfolio Gold Award, USA, 2006
- The International Award Eule des Monats September Deutschen Akademie für Kinder- und Jugendliteratur, Volkach, Nemčija, 2004
- The Bronze Coat of Arms of the Municipality of Celje for originality and internationally recognised work in children's literature and illustration, 2003

Nominacije

- večernica: 2000 *Resnične pravljice in pripovedke*
- nagrada Kristine Brenkove za izvirno slovensko slikanico: 2019 *Ptiči?!*, 2018 *Zmaji?!*, 2017 *Radi štejemo*, 2015 *Kraca*, 2010 *Dinozavri?!*, 2008 *Moj očka*, 2006 *1001 pravljica*
- znak zlata hruška: 2023 *Zakaj?!*, 2021 *Živalski koledar*, 2020 *Ptiči?!*, 2019 *Zmaji?!*, 2016 *Kraca*, 2012 *Žuželčji zakaji*, 2011 *Pasji zakaji* in *Zakaj so zebre progaste?*
- Deutsche Jugendliteraturpreis: 2005
- mednarodna Spominska nagrada Astrid Lindgren (ALMA): 2011, 2010, 2008, 2007, 2006
- Andersenova nagrada: 2008, 2006

Delo

Prve tri knjige avtoričine kratke proze vsebujejo predvsem različne besedne igre in uganke. V *Zgodbah in nezgodbah* (1993), ki sodijo med ilustrirane knjige, je avtorica ustvarila predvsem nonsensna besedila in se na najrazličnejše načine poigravala z besedami. Zbirka ima dva dela, in sicer so v prvem delu zbrane kratke zgodbe, drugi del pa je zapisan v pesniški formi. Vsaka zgodba ali pesem se poigrava vsaj z eno glasoslovno, oblikoslovno ali skladijsko prvino, ki jo avtorica namerno krši. V kratkih zgodbah uporablja Lila Prap predvsem hiperbolična pretiravanja, ta mestoma pripeljejo do smešenja oz. postanejo temeljni element humora. *Resnične pravljice in pripovedke* (1999) je zbirka kratkih zgodb, izšla je kot ilustrirana knjiga,

ilustrirala jo je avtorica sama, že v naslovu napoveduje nonsensno poigravanje s pomeni besed, kjer pride do pomenskega stika na ravni resnično – izmišljeno. Začetne zgodbe v knjigi so napisane na način razlagalnih povedk, pri čemer Lila Prap osredini kot temelj »razlage« eno resnično stvar, npr. dejanski obstoj povedk, silo težnosti, onomatopoetsko izražanje živali, traso avtoceste ipd., pri čemer sledi skozi zgodbo pojasnilo, ki seveda z realnostjo ni povezano. *Jezične zgodbe* (2009) so zbirka enaindvajsetih kratkih humornih zgodb (npr. Zgodba o dečku, ki so mu šle besede težko z jezika, Zgodba o človeku, ki ni vedel, kje se ga glava drži, Zgodba o dečku, ki mu ni nič pametnega padlo v glavo, Zgodba o dečku, ki je imel zelo dolg jezik). Jezične zgodbe so jezikave, humorne, nonsensne. Glavni literarni liki so dečki, ki včasih zrastejo v moške, njihove težave pa se kar naprej ponavljajo, dokler jih sami ne rešijo. Avtorica fraze opiše dobesedno, kar je temeljni element humorja v delu: npr. lik človeka, ki išče svojo glavo pod pazduho ali kje drugje, navadno pa jo najde na vratu (imeti glavo na pravem mestu); princ, ki je princeso sosednjega kraljestva zaprosil za roko, je to tudi dobil, ne pa princeze; deček, ki mu nikoli nič pametnega ni padlo v glavo, mu na glavo pade Velika ilustrirana enciklopedija. Tako lahko v knjigi – zaradi premisleka dečkov in njihovega dela – dolgoprsti tat postane odličen pianist, muhasti deček postane tako priden, da se še muha sliši, ponarejevalec izpraša svojo kosmato vest in postane poštenjak, deček pa, ki je imel težave z jezikom, popravi svoj odnos do jezika in postane jezikoslovec. In kaj se zgodi s človekom, ki je delal iz muhe slona? Nič dobrega.

Lila Prap je začela svojo ustvarjalno pot za otroke s kratkimi zgodbami in ugankami, večino priznanj in svetovni sloves pa je dosegla z ustvarjanjem avtorskih slikanic:

Pri avtorski slikanici si popolnoma svoboden – lahko se igraš, prilagajaš like tekstu ali obratno. Svoboda pa seveda pomeni tudi to, da si pri celotni izdelavi slikanice odvisen le od sebe in ti nihče ne bo pomagal z novimi besedami ali likovnimi rešitvami, če ti sredi knjige zmanjka 'štrene'. (Prap 2004: 48)

V avtorskih slikanicah se v začetnem obdobju tovrstnega ustvarjanja Lila Prap posveča antropomornim živalim (*Male živali*, *Živalske uspavanke*), nato sledi obdobje treh slikanic, to so *1001 pravljica* (v kateri nastopajo liki- tudi človeški- iz ljudskih in klasičnih umetnih pravljic), *Moj očka* (ob živalih se pojavita tudi lik dečka in njegovega očeta) ter *Kam gredo sanje* (lik dečka), je zaznati premik njenega ustvarjanja k človeški, predvsem otroški podobi. Sledita slikanici o abecedi in jeziku (*Živalska abeceda*, *Mednarodni živalski slovar*) ter slikanica o zodiakalnih znamenjih *Živalski koledar*. Najbolj prepoznavna pa je Prap vsekakor po seriji slikanic z živalskimi literarnimi liki, kjer so predstavljene posamezne živalske vrste. Ta skupina slikanic sodi v hibridno vrsto literarno-informativnih besedil: *Zakaj?!*, *Dinozavri?!*, *Pasji zakaji*, *Mačji zakaji*, *Žuželčji zakaji*, *Ptiči?!*, *Radi štejemo*. Njene živali (večinoma) niso personificirane, temveč ostajajo na ravni antropomorfne ali celo popolnoma živalskega, čeprav lahko bralec iz razvoja dogodkov pogosto sklepa na človeške lastnosti.

S stališča medbesedilnosti je vedno znova aktualna slikanica *1001 pravljica*, v kateri mladi bralec ob sestavljanju pomenov izhodiščnih pravljic in slikanice Lile Prap na igriv način spoznava pravljice, ki sodijo v kanon kulturne dediščine človeštva. To je lahko odlična motivacija za branje ne samo te slikanice, temveč vseh besedil, na katere se *1001 pravljica* navezuje (*Rdeča kapica*, *Žabji kralj*, *Janko in Metka*, *Lepotica in zver*, *Trije prašički*, *Duh iz steklenice*, *Motovilka*, *Zlatolaska in trije medvedi*).

Avtorica upodablja v slikanicah poenostavljene, tipizirane, celo shematizirane like, ohranja naravne barvne odtenke (npr. vse živali so upodobljene takšne, kot so v naravnem okolju), zato so liki takoj prepoznavni. Ta značilnost ilustracij Lile Prap nakazuje, da sodijo po modalnosti njene ilustracije med indikativne, saj izražajo ilustracije objektivno resnico, pri čemer je »mimetična upodobitev tista, ki jo lahko razlagamo kot neposreden odsev oziroma posnetek resničnosti« (Nikolajeva 2003: 19). Maruša Avguštin ugotavlja, da se je Lila Prap »s svojimi ploskovito obravnavanimi živalmi intuitivno približala klinopisom kot nekakšnim znakovnim ponazoritvam za živali. Te so v svoji govorici jasno prepoznavne, oblikovane navadno v črni obrisni risbi in v živih lokalnih barvah ter vključene v barvita ozadja.« (Avguštin 2004: 45) Vse slikanice Lile Prap imajo simetrično interakcijo, saj se avtorica trudi, da z besedo in ilustracijo (včasih celo na različne načine, kot je to primer v *Živalski abecedi*, kjer isto temo, v konkretnem primeru je to spoznavanje črk, ponazori na tri načine) ponazarja isti zastavljeni problem. Komplementarne pa so njene slikanice pravzaprav na dva načina: v nadgradnji oz. podrobnejši bralčevi pozornosti (npr. pri vsaki ilustraciji Lune v slikanici *Živalske uspavanke*, je ta upodobljena na način, ki naj bi bil najbližje obravnavani živali: pri mačkah kot klobčič volne, pri sovah kot njihove velike oči, pri miših kot košček sira, pri ribah kot zračni mehurčki ...) ali pa sta besedilo in ilustracija že zasnovana komplementarno (npr. v slikanici *Moj očka* iz ilustracije razberemo, kateri mladič govori o svojem očku, kar v besedilu ni povedano; v slikanici *Kam gredo sanje* zgolj iz ilustracij razbiramo podobo dečka, različnih dogajalnih sanjskih prostorov, prevoznih sredstev, nadgradnja teh je spoznavanje poklicev, povezanih z upravljanjem različnih prevoznih sredstev).

Ptiči?! (2019) so doslej zadnja izdana živalska literarno-informativna slikanica. V njej so predstavljene različne lastnosti ptičev, pri čemer je ob posamezni lastnosti upodobljena vrsta ptice, ki ima opisano lastnost najbolj izrazito (npr. ptiči so najboljši letalci med živimi bitji – upodobljen je orel; vsi ptiči ne znajo leteti – upodobljen je dodo; nekateri ptiči so se naučili plavati – upodobljeni so pingvini; samo ptiči imajo perje – upodobljen je pav), ta del slikanice prinaša informativno besedilo. Ob njem pa se v slikanici pojavljata še dva dela: pogovori med kokošjo, petelinom in piščanci – gre za zabavne dialoge, pisane v stripovskih oblačkih (npr. da je Frančkov oče, ki leta z jadrnim letalom, najboljši letalec; mali piščanec pa sprašuje, če bo lahko preletel pol sveta, ko zraste), dialogi se začnejo že na sprednjem veznem listu in se končajo na zadnjem veznem listu; tretji del slikanice predstavlja različne besedilne vrste z zabavnimi vsebinami. Slednje so umeščene na dno dvojnih strani, predstavljene so: poljudna vsebina, dnevnik, pesem, spominska zgodba, dramski prizor, pritožba, pismo, intervju, sporočilo na družbenem omrežju ...

Živalske podobe iz slikanice *Zakaj* so doživele tudi ekranizacijo, in sicer je avtorica ustvarila ob že znanih živalih iz slikanice še precej novih (npr. pingvini, delfini, lenivci, žabe, rakuni ...), skupno dvainpetdeset živali z nekaterimi ponovitvami. Doslej je bila narejena serija šestindvajsetih risank, v katerih oživijo književni liki. Animacije je izdelala japonska nacionalna televizija, premierno so bile na Japonskem predvajane leta 2008. Ohranjene so vse avtoričine risbe, ki s pomočjo računalniške animacije oživijo: na začetku vsakega animiranega filma se pojavi Lila Prap (oseba), ki se nato spremeni v glavni animirani lik (je narisana) in ta lik komunicira z otroki. Risanke so dvodimenzionalne, vsaki pa je dodan tridimenzionalni plesni vložek. Trajajo pet minut, vsaka pa prikaže dve živali. Struktura v risanki ostaja zvesta knjižni

predlogi: najprej animirani lik Lila Prap zastavi vprašanje (npr. zakaj so zebre progaste, zakaj krokodili jočejo ...), sledijo zabavni odgovori, ob koncu pa še informativna razlaga dejanskega pojava pri živali. Na Japonskem prodajajo izdelke, ki so narejeni po njenih literarnih likih: posteljnina, igrače iz različnih materialov, obeski za ključke, obeski za prenosne telefone, karte, kocke ... doslej je bilo izdelanih preko 50 različnih izdelkov, kar se ni zgodilo še nobenemu literarnemu liku slovenskega pisatelja.

Lila Prap se ukvarja predvsem z jezikom oz. besedno igro kot posebno razsežnostjo nonsensa. Z avtorskimi slikanicami pa je ustvarila povsem samosvojo poetiko prepleta ter dopolnjevanja besedila in knjižne ilustracije.

Vir: naslovnica monografije Lila Prap: pravljíčarka, ki misli v podobah in zapisuje v znakih (2011)

Literatura

Literatura

- Avguštin, Maruša, 2004: O slovenski slikanici. *Otrok in knjiga* 31/59. 42–47.
- Domjan, Alenka, Haramija, Dragica, Pregl Kobe, Tatjana in Zupančič, Tomaž, 2011: *Lila Prap – pravljíčarka, ki misli v podobah in zapisuje v znakih*. // *Lila Prap – s Storyteller Who Thinks in Images and Writes in Signs*. Celje: Zavod Celeia Celje: Center sodobnih umetnosti.
- Haramija, Dragica, 2007: Otroška književnost Lile Prap. *Jezik in slovstvo* 52/6. 51–64.
- Haramija, Dragica, 2009: Lila Prap (Lilijana Praprotnik Zupančič). *Sedem pisav: opusi sedmih sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev*. Maribor: Mariborska knjižnica, Pedagoška fakulteta. 117–134.
- Haramija, Dragica. Slikanica 1001 pravljica. *Razredni pouk: revija Zavoda RS za šolstvo*. 2019 21/1. 36–37.
- Kobe, Marjana, 2004: Uvodna beseda o slikanici. *Otrok in knjiga* 31/59. 41–42.
- Prap, Lila, 2004: Avtorska slikanica. *Otrok in knjiga* 31/59. 47–49.
- Prap, Lila, 2007: *Če ne bomo brali, bo volk pojedel Rdečo kapico! : otroške knjige skozi čas in zgodovino Bralne značke*. Celje: Muzej novejšje zgodovine.

RAZSTAVE VEČERNIČNA LITERARNA BERA LJUBEZEN KARIKATURE SLOVENSKIH PISATELJEV

pripravila Vesna Radovanovič

MURSKA SOBOTA
KIBLA
POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA

Pokrajinska in študijska knjižnica ni samo eno izmed prizorišč v sklopu Očesa besede, ampak aktivno sodeluje z društvom ARGO že vse od začetka srečanj mladinskih pisateljev predvsem z razstavo del, ki so bila prebirana s strani večerničine komisije. Vsako leto, ko je znanih pet nominirancev za nagrado večernica, v knjižnici pripravimo razstavo **Večerničina literarna bera** in tako opozorimo obiskovalce na dela, ki se potegujejo za nagrado, in tudi na dela, ki so se uvrstila v ožji izbor.

Razstava ilustracij Lile Prap z naslovom Ljubezen je bila prvič postavljena leta 2021 v okviru festivala ljubezni, ki je potekal v okviru projekta RURITAGE (evropski raziskovalni projekt, ki si prizadeva preobraziti podeželska območja v smeri trajnostnega razvoja in izboljšati potencial njihove izjemne kulturne ter naravne dediščine) v soorganizaciji mariborske KIBLA na gradu Negova (od koder je tudi fotografija). Za prenos razstave v Mursko Soboto na Oko besede se iskreno zahvaljujemo KUD KIBLA.

Več o razstavi na: <http://www.kibla.org/projekti-koprodukcije-in-mednarodna-sodelovanja/aktualni-projekti/ruritage/lila-prap-ljubezen/>.

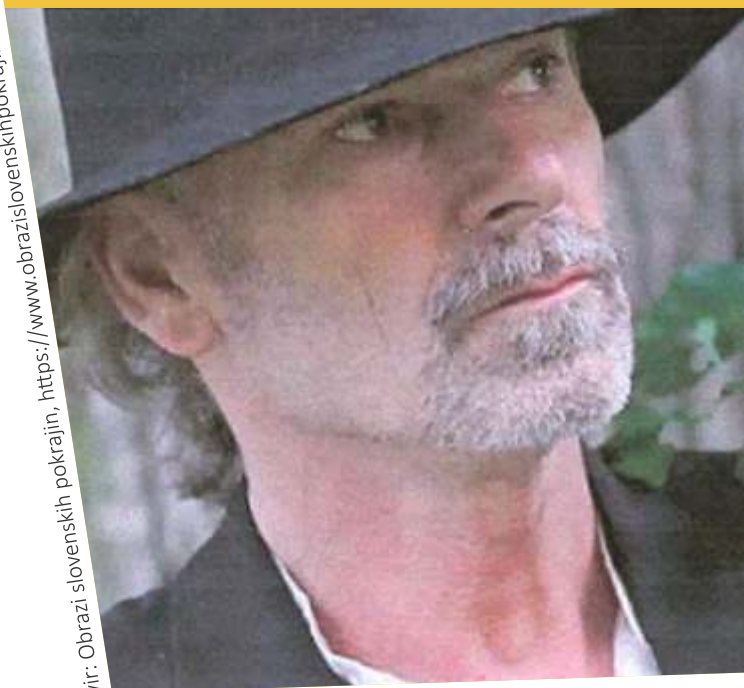
Zagotovo razstave v avli knjižnice pritegnejo mnoge, ne samo mlade, ampak tudi odrasle obiskovalce, da se ob njih ustavijo, vzamejo v roke knjige, ki so razstavljene (mnogokrat si jih želijo tudi izposoditi), in si ogledajo ilustracije, ki s svojo sporočilnostjo in likovno dovršenostjo popestrijo prostor knjižnice.

Letos v knjižnici gostimo tudi razstavo karikatur, ki jih je upodobil Bori Zupančič z naslovom **Portreti slovenskih literatov**. Avtor je začel s stripi, se nato podal v konceptualne tokove umetnosti; brez rock bendov in kantavtorskih songov seveda ni šlo, ilustriral je nekaj knjig – tudi eno o potepuhu Flikafraku – lastno. V letih pred osamosvojitvijo je bil z dnevno družbeno-kritično karikaturu hišni avtor Večera. Potem je opravil specializacijo iz art terapije na Nizozemskem ter jo več let izvajal za zidovi psihiatrične bolnišnice. Je prejemnik Smrekarjevega priznanja na Bienalu slovenske ilustracije. Leta 2019 je bil osrednji avtor na Trienalu sodobne umetnosti U3-Živo in mrtvo (Dead&Alive). Upravlja spletno 57A Galerijo .

<https://www.facebook.com/zzupancic/>

vir: Obrazi slovenskih pokrajin, <https://www.obrazislovenskipokraj.in.si/oseba/zupancic-dalibor-bori/>

Razstavljene portreture so upodobitve nekaterih slovenskih literatov, katerih dela imajo posebno mesto na avtorjevih knjižnih policah.

SEBASTIJAN PREGEJ

pripravila Darka Tancer-Kajnih

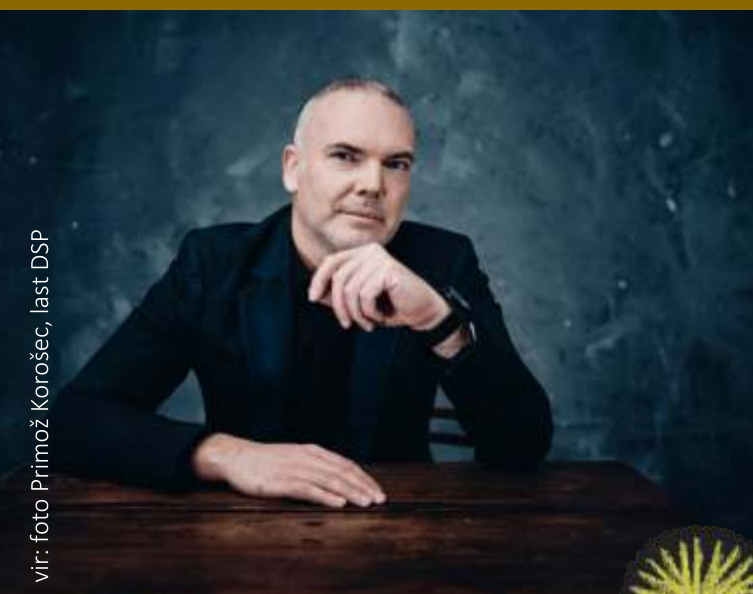
Pregelj je eden osrednjih slovenskih prozaistov srednje generacije, ki se ob ustvarjanju za odrasle plodovito in odmevno posveča tudi pripovedništvu za otroke in mladino. Študiral je zgodovino in hkrati ves čas tudi literarno ustvarjal ter objavljajal v različnih revijah. Leta 1996 je na Filozofski fakulteti v Ljubljani diplomiral, skoraj istočasno je izšel tudi njegov prvenec, zbirka kratkih zgodb *Burkači, skrunilci in krivoprisežniki*. Da bo postal pisatelj, se je – kot je zapisal na svoji spletni strani – odločil že v osnovni šoli.

Doslej je objavil 8 romanov, 4 zbirke kratke proze in 14 knjig za otroke. Za svoja literarna dela je prejel več priznanj in nagrad. Njegovi romani so prevedeni v italijanski, nemški, angleški in makedonski jezik. Njegove kratke zgodbe so bile uvrščene v različne antologije v slovenskem, nemškem, češkem, angleškem in poljskem jeziku. Za književnost za odrasle je leta 2020 prejel Cankarjevo nagrado za roman *V Elvisovi sobi*. Kar štirikrat je bil finalist za nagrado kresnik: *Leta milosti* (2005), *Na terasi babilonskega stolpa* (2009), *Mož, ki je jahal tigra* (2011), *V Elvisovi sobi* (2020). Leta 2021 se je z angleškim prevodom romana *Kronika pozabljanja* uvrstil na seznam 49 nominirancev za mednarodno literarno nagrado Dublin Literary Award.

V sodelovanju z Gašperjem Troho je nastal vodnik *Literarne poti Ljubljane* (2010), Beletrina, 2010.

Je član Društva slovenskih pisateljev in Slovenskega centra PEN. Živi in dela v Ljubljani.

vir: foto Primož Korošec, last DSP

Sebastijan Pregelj o duhu časa in duhu globine: »Čas, v katerem živimo, je bučen in bleščeč, človek pa majhen in izgubljen. Vse polno je vprašanj, ki ostajajo brez odgovorov. Ustvarili smo tehnologije, ki jih ne razumemo v celoti, napredek in globalizacija nas silita v nenehno dirko, za katero večina ne verjame, da je dobra.

Pa vendar je tudi danes onkraj bleščečih podob in bučnih glasov tišina, ki nas vabi k premisleku. Vabi nas, da si vzamemo čas zase in odmislimo hrup. Vabi nas, da v sebi poiščemo otroka in mu pustimo zrasti v človeka, v kakršnega smo si nekoč davno želeli odrasti. Je luč, je duša.«

Nagrade za otroško in mladinsko književnost

■ večernica 2021: *Vrnitev*

Nominacije

- večernica: 2024 *Zmaj nad mestom*, 2023 *Coprnica pod gradom*
- desetinica: 2023 *Coprnica pod gradom*, 2022 *Vrnitev*, 2017 *Do konca jezera in naprej*
- znak zlata hruška: 2024 *Zmaj nad mestom*, 2023 *Coprnica pod gradom*, 2022 *Nov dom*, 2021 *Vrnitev*, 2020 *V snegu in ledu*, 2019 *Pri kamnitem stolpu*, 2018 *K morju*, 2017 *Do konca jezera in naprej*, *Deček Brin na domačem kolišču*

Bibliografija

Dela za otroke in mladino

- *Medo in Pujsi 2*, MKZ, 2024, do 6 let, zbirka kratke proze
- *Zgodbe vojvodine Kranjske 2: Zmaj nad mestom*, 2024 (prvi izid 2023), 9+, realistična propoved
- *Zgodbe s konca kamene dobe 1: Deček Brin na domačem kolišču*, Miš založba, 2023 (prvi izid 2016, več izdaj), 9+, realistična pripoved
- *Medo in Pujsi 1*, MKZ, 2023, do 6 let, zbirka kratke proze
- *Skozi šivankino uho*, Didakta, 2023, 9+, fantastična pripoved
- *Zgodbe vojvodine Kranjske 1: Coprnica pod gradom*, 2022, 9+, realistična propoved
- *Zgodbe s konca kamene dobe 7: Nov dom*, Miš založba, 2021, 9+, realistična pripoved
- *Zgodbe s konca kamene dobe 5: V snegu in ledu*, Miš založba, 2021 (prvi izid 2019), 9+, realistična pripoved
- *Zgodbe s konca kamene dobe 4: Pri kamnitem stolpu*, Miš založba, 2021 (prvi izid 2018), 9+, realistična pripoved
- *Zgodbe s konca kamene dobe 6: Vrnitev*, Miš založba, 2020, 9+, realistična pripoved

Romani za odrasle

- *Beli konjiček*, Goga, 2023
- *V Elvisovi sobi*, Goga, 2019
- *Vdih. Izdih*, Goga, 2017
- *Kronika pozabljanja*, Goga, 2014
- *Pod srečno zvezdo*, Cankarjeva založba, 2013
- *Mož, ki je jahal tigra*, Študentska založba, 2010
- *Na terasi babilonskega stolpa*, Študentska založba, 2008
- *Leta milosti*, Goga, 2004

Zbirke kratke proze za odrasle

- *Prebujanja*, Študentska založba, 2011
- *Svinje brez biserov*, Goga, 2002
- *Cirilina roža*, Kmečki glas, 1999
- *Burkači, skrunilci in krivoprisežniki*, Mondena, 1996

Delo

Njegovo osrednje delo na področju otroške in mladinske književnosti je serija knjig *Zgodbe s konca kamene dobe*. O njej je dr. Dragica Haramija napisala obsežno študijo, ki je bila objavljena v časopisu za humanistične in družboslovne študije *Studia Historica Slovenica* (2022: 221–250). Za šesto knjigo iz te zbirke je avtor leta 2021 prejel večernico. V utemeljitvi za nagrado je takratna predsednica žirije dr. Dragica Haramija (2021: 64–66) med drugim zapisala:

Serija sedmih knjig Sebastijana Preglja *Zgodbe s konca kamene dobe* (prvi del 2016, zadnji del 2021) sodi v zgodovinski žanr slovenske mladinske daljše proze.

Po tipologiji ustreza skupini besedil, ki upovedujejo prazgodovinsko resničnost (fakt) ter izmišljene literarne osebe in dogodke (fikcija). Književni čas je postavljen v obdobje mlajše kamene dobe, posamezni dogodki so povezani z letnimi časi. V zgodbah so upoštevana najnovejša spoznanja arheološke stroke, vsaka knjiga ima na koncu tudi dodatek s stvarnimi podatki in seznam uporabljenih virov. Vse dele serije je ilustriral Jure Engelsberger, njegove ilustracije se navezujejo na zgodovinske predmete in arheološka odkritja, z realističnimi podobami in zemljevidi književnega prostora predstavljajo ilustracije avtentične prostore koliščarske kulture v mlajši kameni dobi.

Temeljni književni prostor zbirke je Ljubljansko barje in z njim povezana kultura kolišč. Ob tem so v zgodbah omenjene tudi vsakdanje stvari, na primer hrana, oblačila, oblikovanje glinenih izdelkov, predelava bakra, organiziranost kolišč, medosebni odnosi, verovanja in podobno. Književni liki imajo imena, ki so povezana z naravo, hkrati pa predstavljajo poudarjeno lastnost posameznika: rastlinska osebna imena (na primer Brin, Sončnica, Liliya), živalska lastna imena (Volk, Medved, Sinica), imena glede na zunanjo podobo literarnega lika (Črna, Golobradi) in osebna lastna imena glede na lastnosti literarnega lika (Drzna).

V pustolovskem delu zgodbe se književni prostor razširi na pokrajine, kjer poteka pot glavnih literarnih likov, Brina in Črne: Kras, obmorski kraji (sedanja Italija), pot čez gore in kolišča na (drugih) jezerih v sedanji Avstriji. Njuna pot, ki je sicer postavljena v realne geografske prostore, je hkrati tudi pot odrasčanja, saj sta v prvem delu stara devet let, v šestem delu pa sta skoraj že odrasla. Brina in Črno najprej veže radovednost, nato prijateljstvo, iz njega se rodi ljubezen. Pri tem ju vodi jasna sla po znanju, po spoznavanju sveta, vodi ju dvom, ki napoveduje novo dobo. Pustolovščine, v katere ju žene bodisi radovednost bodisi solidarnost, so vse bolj napete in vse resnejše, od bolj ali manj nedolžnega raziskovanja domačega kolišča k nevarnejšim odpravam. Dojemanje sveta v občutljivem obdobju odrasčanja in medosebnih odnosov družine ter tesno prepletene skupnosti je sodobnemu bralcu obenem blizu in domače, hkrati pa z odmikom v svet prazgodovine bralca sooča z drugostjo in kulturno tujostjo, ki jo pogojuje neusmiljena izpostavljenost moči in milosti divjine.

Nagrajeni šesti del *Zgodb s konca kamene dobe*, *Vrnitev*, je s stališča pustolovske zgodbe vrh serije /.../.

V intervjuju za časopis *Večer* je avtor posebej izpostavil, da je »želel napisati serijo, ki bi bila po eni strani dovolj napeta, da bi pritegnila fante, ki malo manj radi berejo, po drugi pa vsaj nekoliko poučna« (Pregelj in Vidali 2021: 67). Utrnila se mu je ideja, da bi napisal zgodbo, ki bi obravnavala obdobje koliščarskih naselbin na Ljubljanskem barju, saj je menil, da so koliščarji po krivici spregledani. »Celo v osnovnošolskih učbenikih se pojavijo zgolj mimogrede, po drugi strani pa so kolišča z Ljubljanskega barja na seznamu Unescove kulturne dediščine ...« (Pregelj in Vidali 2021: 67). Prepričan je, da (Pregelj in Vidali 2021: 68) »/.../ bi moralo biti več zgodovinskih knjig za mlajše bralce /.../ še kako je pomembno vedeti, od kod prihajamo, kdo so bili naši predniki, pomembno je poznati njihova dejanja in ravnanja, četudi niso bila vselej takšna, kot bi si želeli... Brez spomina nas ni.«

Veselilo ga je, da je bil prvi del serije, *Deček Brin na domačem kolišču*, že vključen v tekmovanje za Cankarjevo priznanje za četrte in pete razrede osnovnih šol, vendar meni, da širjenje obzorja ni samo stvar šolskega sistema, ampak bi morala biti tudi stvar staršev, družine, skupnosti (Pregelj in Vidali 2021: 70):

Če mladih ne bomo naučili razmišljati, se nam slabo piše./.../ Mlade moramo spodbujati, da imajo mnenje, ki ga znajo utemeljiti, hkrati pa jih moramo naučiti tudi poslušanja in spoštovanja drugih in drugačnih./.../ Otroci so večinoma brez predsodkov in so za neznane, drugačne dimenzije precej bolj dojemljivi od odraslih. Zdi se mi, da se jih pogosto podcenjuje in domneva, da stvari ne razumejo, a je prav nasprotno, razumejo zelo veliko!

Tudi v novi seriji za mlade bralce Zgodbe vojvodine Kranjske (prvi del je izšel leta 2022) se mu zdi pomembno, da stvari, ki jih piše, v kontekstu zgodovine držijo. »Morda je ravno to ključna razlika med mojim pisanjem za otroke in odrasle: odrasli si znamo sami ustvari mnenje in poiskati dodatne informacije, pri mlajših pa je faktična korektnost nujna ...« (Pregelj in Širovnik 2023: 66). V svoji otroški in mladinski književnosti, ki izrisuje našo davno preteklost, stavi na humanistične vrednote, saj je prepričan, da brez njih človeštvo ne bi preživel. Posebej ga zanimajo radovedni posamezniki, ki (Pregelj in Vidali 2021: 70) »imajo moč in pogum, da presegajo meje, ki veliko večino ustavijo. Gre za izstopajoče osebe, ki si upajo misliti in ravnati drugače in so pripravljene to drugačnost plačati – ne glede na ceno.«

Pri ustvarjanju za odrasle izpostavljam zgolj nekatera dela. Pregelj tudi v svojih romanih zgodbe pogosto postavlja na zgodovinska ozadja. Nagrajeni roman *V Elvisovi sobi je* (iz utemeljitve žirije za Cankarjevo nagrado 2020):

/.../ prelit s spominom na zgodovinske premike zadnjih let. Zgodba, v kateri se intimno prekriva s širšim družbenim dogajanjem, sovпада z obdobjem od konca sedemdesetih do osamosvojitve. Pregelj proces spreminjanja družbenih razmerij ponazori na jezikovni ravni, ko v sprva zamejeno prvoosebno perspektivo vpleta vse več elementov tedaj aktualnega diskurza, odraža pa tudi protagonistovo postopno ozaveščanje silnic, ki so razrahljale vezi otroškega prijateljstva. Z rabo večnega sedanjika avtor ohranja iluzijo nezaključenosti in podoživljanja vseh možnosti, ki so se odpirale v Elvisovi sobi kot simbolu neobremenjenega otroštva. Pregelj v romanu dobro zajame občutke generacije, ki je razpad Jugoslavije, vojno in tranzicijsko obdobje doživljala v zgodnji mladosti. Njegova pisava je artikulirana in kaže nedvomno pripovedno veščino: ve, kaj hoče, in ve, kako to tudi povedati.

Tako je tudi v Pregljevem romanu *Beli konjiček* (iz radijske oddaje S knjižnega trga. Program Ars, 29. 8. 2023) utemeljil Jure Jakob:

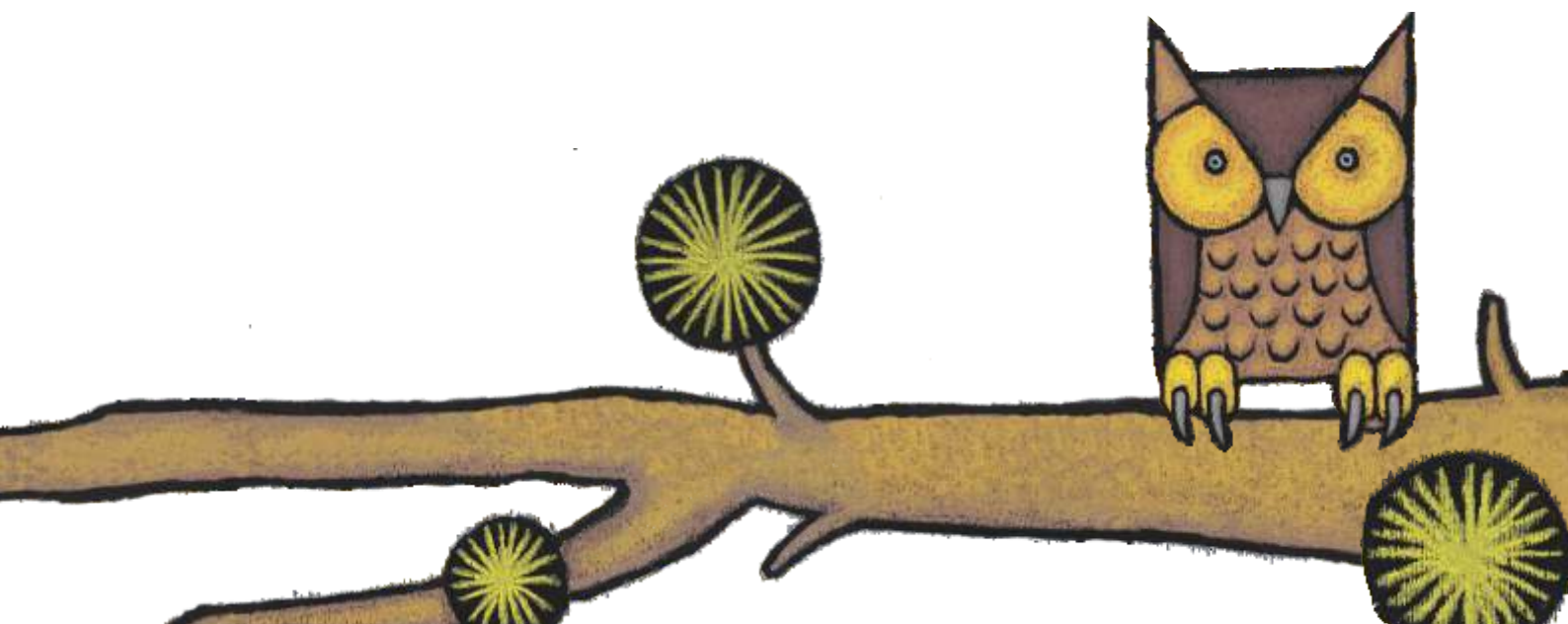
/.../ v vsebinskem smislu glavna pripovedna raven romana je življenjska zgodba, ki jo prababica pripoveduje pravnuku. Pripoved teče počasi, z občasnimi dogajalnimi zastranitvami, a zvečine kronološko premočrtno, z občutkom za podrobnosti in hkrati za logično-časovno kavzalnost. Čeprav je glavna protagonistka zelo stara ženska, ki se spominja prve polovice svojega dolgega življenja, kakor se je odvijalo vse od začetka dvajsetega stoletja do časa po koncu druge svetovne vojne, pripoved ni le intimno spominjanje, temveč v enaki meri tudi kronika nekega časa. Časa, ki je nepovratno minil, obenem pa njo in njene potomce usodno določa tudi tukaj in zdaj. Je zgodovinska kronika, ki jo pripoveduje nekdo, ki je doživel velike družbene spremembe in bil priča prelomnim zgodovinskim dogodkom. /.../ Roman je do zadnjega vlakna prežet s humanistično noto: spomin razume v katarzičnem smislu, v preteklost se ozira, zato da kaže na možnost neke prihodnosti.

Za roman *Vdih. Izdih.* je značilno angažirano pisanje, ki se odziva na aktualno begunsko krizo takratnega časa. V postmodernističnem romanu *Na terasi babilonskega stolpa* (2008) se odpre široka zgodovinska freska verskih bojev med Zahodom in Vzhodom, v kateri igra pomembno

vlogo Žička kartuzija. Psihološko in družbeno analizo zla, ki vrta od današnjika do časov fašizma, lahko najdemo v romanu *Pod srečno zvezdo* (2013). Roman *Leta milosti* (2004) pa nas popelje v svet imaginarnega, večdimenzionalnega, tudi sanjskega sveta s primesmi kriminalne zgodbe. Roman *Mož, ki je jahal tigra* (2010) je bil označen za žanrski hibrid, ki preigrava številne pripovedne registre od (psevdo)dokumentarističnega do povsem fantazijskega. V romanu *Kronika pozabljanja* (2014) pa pisatelj bralce popelje v svet, ki se skriva med človekovimi možganskimi vijugami.

Literatura

- Cankarjeva nagrada, 2020: *Cankarjeva nagrada 2020 Sebastijanu Preglju za roman "V Elvisovi sobi"*. Dostopno na <https://cankarjeva-nagrada.si/2020/06/>.
- Haramija, Dragica, 2022: Odsev koliščarske kulture v zgodovinsko-pustolovski seriji mladinskih knjig Sebastijana Preglja Zgodbe s konca kamene dobe. *Studia Historica Slovenica* 22/1. 221–250.
- Haramija, Dragica, 2021: Jubilejna večernica. *Otrok in knjiga* 48/111. 64–66. Dostopno na <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MN3NETGD/c7821965-3787-48ed-bf2e-41049be29e2d/PDF>
- Jakob, Jure, 2023: Sebastijan Pregelj: Beli konjiček. *Beremo*. Dostopno na <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-8F4EFCWH/b25def18-7983-497a-9b36-f06755ef086e/PDF>.
- Pregelj, Sebastijan, 2023: Razmerje med dokumentarnostjo in fikcijo v delu Coprnica pod gradom. *Otrok in knjiga* 50/117. 41–44.
- Pregelj, Sebastijan, 2024: *Sebastijan Pregelj*. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/kultura/beremo/sebastijan-pregelj-beli-konjicek/679573>.
- Pregelj, Sebastijan in Širovnik, Klara, 2023: Nekaj ponosa in trdoživosti mora biti. Intervju. *Večer*, 11. september. Dostopno na <https://vecer.com/kultura/intervju-sebastijan-pregelj-nominiranec-za-vecernico-nekaj-ponosa-in-trdozivosti-mora-bit-10340130>. Cit. po objavi v reviji *Otrok in knjiga* 50/117. 65–69.
- Pregelj, Sebastijan in Vidali, Petra, 2021: *Brez spomina nas ni*. Intervju. *Večer*, 17. september. Cit. po objavi v reviji *Otrok in knjiga* 48/111. 67–70. Dostopno na <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-MLCO3RCH/71141764-d524-4381-a5c8-7dcaebc9bb74/PDF>.

MALA ANTOLOGIJA

DUHA ČASA IN DUHA GLOBINE

Irena Androjna
o duhu časa in
duhu globine:

»V svetu, ki divja in dirja, bega in beži, obstaja zatočišče. To je tihi kraj, kjer sedeš, odpreš dobro knjigo in se potopiš vanjo. Potopiš se globoko. Pluješ po pokrajini, ki je drugačna, osupljiva. Včasih najdeš kosce sebe v njej, ki se lesketajo. Previdno jih zbiraš in jim iščeš mesto. Potem se vrneš. Svet je še vedno enak, vendar lahko pod določenim kotom opaziš njegovo lesketanje.«

Foto: Nina Trdan

Modri otok. Ljubljana:
Mladinska knjiga, 2021, str.
114. (odlomek)

»Ampak potem vstaneš in se umiješ in greš v šolo in ... Se kdaj vprašate, zakaj? Ves ta trud in pričakovanja, da moraš nekaj početi in postati,« je zamišljeno nadaljeval Ernest. »Ali bi bila sploh kakšna razlika, če te ne bi bilo?«

»Včasih,« je dodala Lena, »bi bilo morda še boljše ...«

»Ne,« se je odločno oglasila Marisa. »Ne govori tega.« Vsi so jo presenečeno pogledali.

»Pomembni smo, vsak je pomemben. Obstaja več od tega, kar vidite! Verjemite mi.« Marisa je obmolnila, kot da je tudi njo osupnila odločnost lastne izjave. Nato je počasi nadaljevala: »Tudi jaz ne živim z očetom. ... Vseeno se pogovarjam z njim. Vsi ne razumejo tega. Ampak to mi pomaga.«

Njene besede so obvisle v zraku. Vsak si jih je razlagal po svoje, in čeprav jih niso povsem razumeli, so delovale tolažilno.

Adrijan je zamišljeno vrtel v roki obesek, ki ga je dobil od Milve. S prstom je drsel po pravilno nanizanih cvetnih lističih.

»Mogoče ...« je pretrgal tišino, »mogoče pa je zato Stibor izbral prav nas. Kot bi izvedel, začutil, da smo nekako zaznamovani.«

IRENA ANDROJNA

Tina Arnuš Pupis
o duhu časa in
duhu globine:

»V vrtincu hladne mimobežnosti,
nebrzdanega hlastanja, lažnega
bleska in plitkosti sodobnega
sveta nas knjiga vedno znova vabi
k postanku ter iskanju gradnikov
boljšega jutri. Skok med platnice
odpira prostor, kjer misel seže
globlje in dlje, kjer vznikajo
semena domišljije, znanja,
strpnosti in empatije ... in branje
tako postane dragoceno
potovanje; najprej navznoter, nato
pa tudi navzven.«

Foto: lastni vir

*Nad gozdom se nekaj
svetlika.* Ilustrirala Tanja
Komadina. Dob pri
Domžalah: Miš založba,
2022, str. 16.
(odlomek)

»Ubogi jazbec ...« je
zavzdihnila lisička.
»Vse v njegovo dobro,« je
nadaljevala Li. »No, nadaljuj,
kdo še biva tod okoli?«
»Am ... naj pomislim – aha,
jež!«

»Pa kaj bode?« je vprašala Li.
»Kdo, jež? Seveda bode, saj
zato vendar ima bodice!«
»Pri nas so bodice
prepovedane!« je pripomnila
Li.
»Nehaj no, saj to ni mogoče
...«
»O, pa je, veš, nekoč je neki
medvedji mladič ponesreči
stopil na ježa in potem se je
še en teden drl in pritoževal,
da se mu je jež zanalašč
nastavil pod šape. Dokler ni

staremu medvedu prekipelo
in je ukazal prepovedati
bodice in nabadanje in
nasploh vse, kar je v zvezi s
tem.«
»A potem nimate več ježev?«
»Imamo enega, ampak je
stalno v prekršku. Nekaj časa
je bil zaprt, potem smo
 uvedli še hišni pripor, pa ni
nič zaleglo. Sedaj pa vsake
toliko pač plača globo in
medvedu dostavi nekaj
hrušk.

MATEJA GOMBOC

Mateja Gomboc
o duhu časa in
duhu globine:

»Duh časa. Modno oblečen, sveže stuširan po fitnesu, ležerno skrola po telefonu, obveščen v trenutku o vsem, s polno virtualno denarnico bitkoinov.

Duh globine. V starinskem suknjiču s pobeljenim robčkom v prsnem žepu ob prasketanju ognja v kaminu razmišlja o smislu življenja.

Zvečer duh časa prisede k duhu globine, srkata čaj, gledata v plamene in kramljata dolgo v noč, da duh časa potem še dolgo razmišlja o večnosti, duh globine pa o trenutni ligi prvakov.«

Foto: Tatjana Spichal

Vse živali družine Cmok, Miš založba, 2024, str. 47–48 (odlomek)

Gremo po vrsti.

Zajček Osvald je pojedel mojo posteljnino. Če ga pa tako rada vzamem zvečer na svojo posteljo! In ko sem se zatopila v res dobro knjigo, si je vzel čas in temeljito pregrizel prevleko. Ko sem knjigo zaprla, je bilo na postelji sedemnajst lukenj in luknjic. Pa naj kdo reče, da branje ni nevarno!

Papagaj Muri je preščipnil

obročke zavese v dnevni sobi. Mami je strogo prepovedala, da ga spuščamo po sobi. Toda kaj, ko se iz službe vrača šele ob petih. Mama namreč, ne Muri. Do takrat pa se pri nas zgodi veliko razburljivega. Ko je preščipnil zadnjega, je zavesa veličastno zgrmela navzdol. Filmski prizor! Podgana Frida je preglodala vse moje barvice. To ni nič takega. V šoli se vsem zdi to zelo fino in si jih stalno sposojajo, tako da bom kmalu brez njih.

Muc Olaf se je pokakal na kavč, na naš lep rumeni kavč. In to ne enkrat. Čeprav ima na balkonu pesek. Skratka, nič ne bo s kužkom. Mamino srce je okamnelo, kljub temu da sem vse kazni sprejela brez besed: naučila sem se šivati, z žepnino kupila nove obročke in barvice ter se dodobra spoznala z odstranjevalci madežev. Še tati je nehal biti moj zaveznik.

Zato smo s Saro in Nino sklenile popraviti vzdušje v družini Cmok.

Neli K. Filipič
o duhu časa in
duhu globine:

»Duh časa je pes, ki lovi
svoj rep. Duh globine je
metulj, ki sede na njegov
smrček, se skupaj z njim
nekajkrat zavrti, potem pa
odleti drugam.«

Foto Primož Korošec

*Kdo je kriv, da je zima bela in
druge zgodbe. Ilustrirala Ana
Zavادلav. Maribor: Založba
Pivec, 2022, str. 29–30.*

PO ČEM DIŠI MATEMATIKA (odlomek)

Eva ima rada šolo. Tam vsak
prostor diši drugače: hodnik
ima vonj po limoni,
telovadnica diši kot žvečilni
gumi, njen razred po kredii.
Le matematika ji ne diši
preveč, četudi se ji zdi zelo
zanimiva. Za to pa je kriva
njena učiteljica – ki je sicer
prijazna in pametna, pa še

diši najlepše – po vijolicah.
Čeprav ji je ime Marjetica.

Eva posumi, da lahko tako
neskladje med vonjem in
imenom postane vzrok za
resnične težave.

Učiteljica Marjetica pri pouku
matematike narekuje nalogo:
»V peresnici imaš tri zelene
barvice in štiri rumene.
Izračunaj, koliko barvic imaš
v peresnici.«

Evi gre pisanje dobro od rok
in kot bi mignil, vse brez

napake zapiše v zvezek.
Preden pa poskuša rešiti
nalogo, pokuka v svojo
peresnico in osupne. V njej
so zares kar tri zelene
barvice. Dve sta že čisto
kratki, ker rada riše drevesa,
zato ji je mama kupila novo –
ta je dolga, še neošiljena.
Ima pa samo eno rumeno,
brez konice, ki jo bo treba
ošiliti. Prešteje še vse
preostale barvice, tem
prišteje svoje tri zelene in
eno rumeno ter v zvezek
napiše rezultat: dvanajst.

AMBROŽ KVARTIČ

Ambrož Kvartič
o duhu časa in
duhu globine:

»To, da (lahko) pri površinskih stvareh zabredemo v nepovratne globine, je ena najbolj tragičnih ironij sodobnega življenja. Prava globina namreč nikoli ne pusti, da bi kdorkoli v njej zabredel in ostal. Povabi te in sprejme ter prežame in pregnete, seveda, a te vedno tudi vrne v tvoj svet, le da se tja – prav zaradi nje – vrneš drugačen. Brez tega povratka samo poglobljanje nima resničnega smisla. In prava globina to dobro ve.«

Foto Saša Kovačič

Rimana kaša,
Miš založba, 2023, str. 9
ČUDNO

Kakšen nenavaden štos,
kakšna čudna povezava:

Če pozimi hodim bos,
puščati začne mi nos.

Kot da moja ljuba glava
bi tičala na podplatu,
ne pa daleč stran – na vratu!

Križemsvet,
Mladinska knjiga, 2021, str. 36
ČRIČEK IN ŠKRŽAT

Sonce se je poslovilo
in škržat je nehal peti.
Ko glasbilo je pospravil,
črička slišal je začeti.

Ves zaspan mu je pomahal,
on pa je ubiral strune:
»Oj, škržat! Greš res počivat?
Ne bi z mano gledal lune?

Tudi zvezde so prekrasne
in utrinki padajoči ...«
»Čriček ... pač različno spiva –
ti podnevi, jaz ponoči.«

»Bo že res,« zavzdihne čriček,
»to zakoni so prirode ...
Rad pa skupaj s tabo gledam
sončne vzhode in zahode!«

VEČERNICA

Večernica je slovenska literarna nagrada za najboljše mladinsko literarno delo minulega leta in se podeljuje od leta 1997 vsako leto na Srečanju slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede. Ustanovitelji so založba Franc-Franc (sedaj Argo, društvo za humanistična vprašanja), revija Otrok in knjiga in časnik Večer.

večernica
Nagrada Večernica za mladinsko literarno delo

Pogled v preteklost

1997 – Tone Pavček za pesniško zbirko *Majnice: fulaste pesmi*
Nominirana dela: Desa Muck: *Kremlin*. Lela B. Njatin: *Velikanovo srce*.
Bina Štampe Žmavc: *Ure kralja Mina*. Dim Zupan: *Leteči mački*.

1998 – Desa Muck za roman *Lažniva Suzi*
Nominirana dela: Milan Dekleva: *A so kremšnite nevarne?* Milan Jesih: *Štiri igre za otroke*.
Andrej Rozman Roza: *Skrivnost špurkov*. Janja Vidmar: *Moj prijatelj Arnold*.

1999 – Janja Vidmar za roman *Princeska z napako*
Nominirana dela: Vitan Mal: *Ta grajski*. Maja Novak: *Vile za vsakdanjo rabo*.
Bina Štampe Žmavc: *Muc Mehkošapek*. Janja Vidmar: *Aknožer*.

2000 – Polonca Kovač za pripoved *Kaja in njena družina*
Nominirana dela: Kajetan Kovič: *Mačji sejem*. Feri Lainšček: *Žlopi*. Maja Novak: *Male živali iz velikih mest*. Lilijana Praprotnik Zupančič: *Resnične pravljice in pripovedke*.

2001 – Feri Lainšček za zbirko pravljic *Mislice*
Nominirana dela: Milan Dekleva: *Alica v računalniku*. Matea Reba: *Zmajček Bim in Bimbi*.
Marjan Tomšič: *Katka in Bunkec*. Danila Žorž: *Poskus*.

2002 – Matjaž Pikalo za zbirko kratke proze *Luža*
Nominirana dela: Andrej Makuc: *Oči*. Desa Muck: *Anica in zajček*.
Bina Štampe-Žmavc: *Ukradene sanje*. Marjan Tomšič: *Martova velika junaštva*.

2003 – Marjana Moškrič za roman *Ledene magnolije*
Nominirana dela: Jana Bauer: *Izginjevalec čarovnic*. Miroslav Košuta: *Njune zgodbe*.
Vinko Möderndorfer: *Muc Langus in čarovnička Gajka*. Dim Zupan: *Trnovska mafija*.

2004 – Slavko Pregl za roman Srebro iz modre špilje

Nominirana dela: Desa Muck: *Anica in velike skrbi*. Peter Svetina: *Mrožek dobi očala*.

Bina Štampe-Žmavc: *Pogašeni zmaj*. Janja Vidmar: *Prijatelj*.

2005 – Igor Karlovšek za roman Gimnazijec

Nominirana dela: Franjo Frančič: *Dražen in jaz*. Borut Gombač: *Velike oči male budilke*.

Neli Kodrič: *Na drugi strani*. Desa Muck: *Anica in velika skrivnost*.

2006 – Dušan Dim za roman Distorzija

Nominirana dela: Barbara Gregorič Gorenc: *Tri pike ...* Slavko Pregl: *Spričevalo*.

Janja Vidmar: *Fantje iz gline*. Danila Žorž: *Izkop*.

2007 – Irena Velikonja za roman Poletje na okenski polici in

Majda Koren za fantastično pripoved Eva in kozel

Nominirana dela: Miklavž Komelj: *Zverinice*. Marko Kravos: *Trst v žepu*.

Janja Vidmar: *Uspavanka za mladega očka*.

2008 – Ervin Fritz za pesniško zbirko Vrane

Nominirana dela: Andrej Predin: *Na zeleno vejo*. Andrej Rozman Roza: *Kako je Oskar postal detektiv*. Anja Štefan: *Štiri črne mravljice*. Dim Zupan: *Hektor in mala šola*.

2009 – Janja Vidmar za roman Pink

Nominirana dela: Mate Dolenc: *Polnočna kukavica in druge zgodbe*. Evald Flisar: *Alica v nori deželi*. Bina Štampe Žmavc: *Vprašanja srca*. Irena Velikonja: *Leto v znamenju polža*.

2010 – Bina Štampe Žmavc za zbirko pravljic Cesar in roža

Nominirana dela: Mate Dolenc: *Kraljičin lipicanec in druge zgodbe*. Grega Hribar:

Hotel sem samo ... Svetlana Makarovič: *Mi, kosovirji*. Dim Zupan: *Hektor in male ljubezni*.

2011 – Mate Dolenc za zbirko kratke proze Maščevanje male ostrige

Nominirana dela: Feri Lainšček: *Barvice*. Peter Svetina: *Skrivnost nilskih konjev*.

Bina Štampe Žmavc: *Roža v srcu*. Janja Vidmar: *Kebarie*.

2012 – Dim Zupan za pripoved Hektor in zrela hruška

Nominirana dela: Jana Bauer: *Groznovilca v Hudi hosti*. Cvetka Bevc: *Desetka*.

Neli Kodrič Filipič: *Ali te lahko objamem močno?* Slavko Pregl: *Radovedne pravljice*.

2013 – Peter Svetina za zbirko proze in poezije Ropotarna

Nominirana dela: Mate Dolenc: *Mali princ z otoka*. Nataša Konc Lorenzutti: *Kakšno drevo zraste iz mačka*. Andrej Rozman Roza: *Čofli*. Barbara Simoniti: *Močvirniki*.

2014 – Vinko Möderndorfer za roman Kot v filmu

Nominirana dela: Tadej Golob: *Kam je izginila Brina?* Neli Kodrič Filipič: *Solze so za luserje*.

Anja Štefan: *Gugalnica za vse*. Janja Vidmar: *Otroci sveta*.

2015 – Vladimir P. Štefanec za roman Sem punk čarovnica, debela lezbijka in ne maram vampov

Nominirana dela: Peter Svetina: *Domače naloge*. Damijan Šinigoj: *Iskanje Eve*.

Marija Švajncar: *Samotni bralec*. Dim Zupan: *Jaz, Franci Grdi*.

2016 – Peter Svetina za zbirko fantastičnih zgodb *Kako zorijo ježevci*

Nominirana dela: Nataša Konc Lorenzutti: *Kdo je danes glavni*. Vinko Möderndorfer: *Pesmi in pesmičice*. Andrej Rozman Roza: *Predpravljuje in popovedke*. Aleš Šteger: *Kurent*.

2017 – Peter Svetina za pesniško zbirko *Molitvice s stopnic*

Nominirana dela: Nataša Konc Lorenzutti: *Avtobus ob treh*. Miha Mazzini: *Zvezde vabijo*. Peter Svetina: *Soseda pod stropom*. Bina Štampe Žmavc: *Čarimatika*.

2018 – Anja Štefan za pesniško zbirko *Drobtine iz mišje doline*

Nominirana dela: Janja Bauer: *Groznovilca in grozna zima*. Miroslav Košuta: *Ponikalnice*. Maša Ogrizek: *Gospa s klobukom*. Suzana Tratnik: *Tombola ali življenje*.

2019 – Andrej E. Skubic za pripoved *Babi nima več telefona*

Nominirana dela: Igor Karlovšek: *Preživetje*. Feri Lainšček: *Ne*. Vinko Möderndorfer: *Jaz sem Andrej*. Janja Vidmar: *Črna Vrana*.

2020 – Andrej Rozman Roza za pesniško zbirko *Rimuzine in črkolazen*

Nominirana dela: Boštjan Gorenc – Pižama: *Si že kdaj pokusil luno?* Igor Karlovšek: *Pobeg*. Vinko Möderndorfer: *Babica za lahko noč*. Peter Svetina: *Timbuktu Timbuktu*.

2021 – Sebastijan Pregelj za zgodovinsko povest *Vrnitev (Zgodbe s konca kamene dobe 6)*

Nominirana dela: Borut Gombač: *Skrivnost leteče knjige*. Barbara Gregorič Gorenc: *Negotove pesmi*. Simona Semenič: *Skrivno društvo KRVZ*. Damijan Šinigoj: *Kjer veter spi*.

2022 – Maša Ogrizek za fantastično pripoved *Lisičja luna*

Nominirana dela: Irena Androjna: *Modri otok*, Jana Bauer: *Kako objeti ježa*. Nataša Konc Lorenzutti: *Tronci*, Vinko Möderndorfer: *Sončnica*.

2023 – Špela Frlic za fantastično pripoved *Bleščivka*

Nominirana dela: Igor Karlovšek: *Sotočje (Ognjeno pleme 5)*. Sebastijan Pregelj: *Coprnica pod gradom (Zgodbe vojvodine Krajnske 1)*. Luna J. Šribar: *Grizolda in maček*, Bina Štampe Žmavc: *Skrinjica sinjega maka*.

Nominirana dela za večernico 2024

O nagradi odloča petčlanska žirija, v kateri imajo svojega predstavnika Društvo za humanistična vprašanja Argo (do leta 2015 Podjetje za promocijo kulture Franc-

Franc), Večer mediji d.o.o., revija *Otrok in knjiga*, Društvo slovenskih pisateljev ter Zveza bibliotekarskih društev Slovenije skupaj s Slovensko sekcijo IBBY. V letošnji žiriji so bili: mag. Norma Bale (Argo), Klara Širovnik (Večer), Darka Tancer-Kajnih, predsednica (OiK), Lenart Zajc (DSP) in Alenka Urh (ZBDS in IBBY).

Člani žirije so v skladu s *Pravilnikom* o podelitvi večernice na svoji drugi seji podali kratke pisne anotacije in ocene vseh obravnavanih del, na osnovi katerih so izoblikovali seznam knjig za nadaljnjo obravnavo. Na svoji tretji seji so 6. avgusta s točkovanjem izbrali pet nominiranih del. Utemeljitev nominiranih del (po abecednem redu):

Ambrož Kvartič:

RIMANA KAŠA.

Ilustr. Matija Medved. Dob: Miš založba, 2023.

Zbirko 30 pesmi, ki so tako po motivih kot dolžini besedil zelo različne, družijo radoživ, radoveden in humoren način doživljanja sveta ter rimana pesniška oblika. Ob tematizaciji predmetov, živali, hrane ... se zaiskrije zanimive, nevsakdanje domislice, besedne premetanke, humorne umotvorke in duhoviti nonsensi. To je zbirka, ki bo mlade navdušila za branje poezije.

večernica
nagrada Večera za najboljšo mladinsko knjigo

Feri Lainšček:

ŽIVLJENJE NIMA NASLOVA.

Ilustr. Jure Engelsberger. Ljubljana: Slovenska matica, 2023 (Zbirka Zabavna knjižnica).

Življenje nima naslova je kratek, prvoosebni problemski roman o 13-letnem dečku Denzi, ki se sooča z resnimi težavami in preizkušnjami zaradi psihično bolne mame, ki nikdar ni zmogla odgovorno prevzeti svoje materinske vloge. Ko Denza mamo zaradi tatvine naznani policiji, ga pošljejo k dedku in babici, s katerima do takrat ni imel tesnih stikov. Čeprav je tudi njegov novi dom zelo netradicionalen, v odmaknjeni Purklji najde svoj notranji mir in upanje za svojo ter mamino prihodnost. Roman mlademu bralcu ponuja natančen vpogled v junakov notranji svet ter odpira alternativne poglede na bistvo življenja, tudi skozi razumevanje duševne bolezni in različnih socialnih okoliščin.

Vir: <https://www.mladinska-knjiga.si/knjige/za-otroke/mali-crv-oto-druga-golazen>

Lovro Matič:

MALI ČRV OTO IN DRUGA GOLAZEN.

Ilustr. Tomaž Lavrič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2023 (Zbirka Sončnica).

Izjemno radoživa pesniška zbirka avtorskega dvojca (v resnici avtorsko delo Tomaža Lavriča), v kateri besedila bogatijo tudi zelo duhovite ilustracije. To je zbirka sedeminštiridesetih pesmi o različnih malih živalih in njihovih zgodah ter nezgodah v svetu, ki v marsičem spominjajo na naš človeški svet. Pesmi nudijo vznemirljivo pesniško doživetje, saj jim ob bistrournih domislicah in moralnih provokacijah ni tuj niti črni humor. Mlade bralce, za katere je značilno, da imajo praviloma manj predsodkov kot odrasli, bo delo spodbudilo k sproščenemu sprejemanju pesniških besedil.

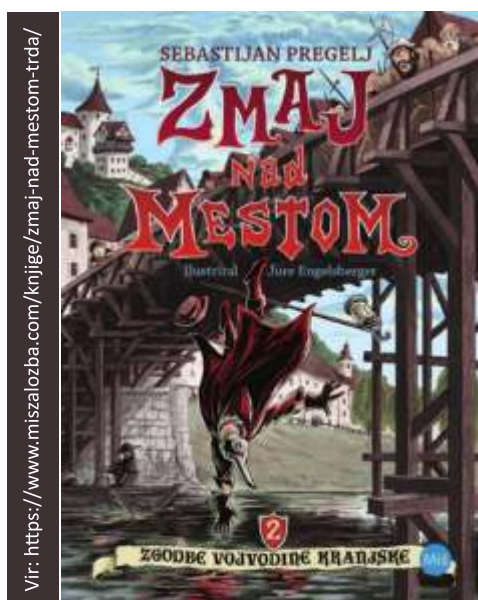
Vir: <https://www.sodobnost.com/izdelek/sneg/>

Marjana Moškrič:

SNEG.

Ljubljana: Sodobnost International, 2023 (Zbirka Zvezdogled).

Roman o življenju skupine najstnikov je postavljen v izrazito distopično scenografijo in poudarja pomen narave, prijateljstva in ljubezni. Druženokritično in problemsko naravnano besedilo je avtentičen opis nefunkcionalne in v totalitarizmu naglo drseče družbe, v kateri se po zaslugi mladih zanesenjakov spet vzpostavi ravnovesje, njihove vrednote pa premagajo izrojenost kolektiva (kot se za mladinski roman tudi spodobi). Gre za svež, drzen roman tega žanra v (plahem) slovenskem okolju, ki dopušča prostor za lasten globlji razmislek o sodobni družbi. Aktualni problemi, postavljeni v fiktivno okolje, bralca zapeljejo v razmislek o temah, ki jih vse prepogosto potlačimo.

Vir: <https://www.miszalozba.com/knjige/zmaj-nad-mestom-trda/>

Sebastijan Pregelj:

ZMAJ NAD MESTOM.

Ilustr. Jure Engelsberger. Dob: Miš založba. (Zbirka Zgodbe vojvodine Kranjske 2).

Tudi v drugi knjigi iz zbirke Zgodbe vojvodine Kranjske avtor popisuje zanimive in napete prigode Valvasorjevega mladega oprode Martina. Ta se tokrat poda v Ljubljano, kjer se po naključju znajde v pisani družini, ki ga podučijo o prepovedanih knjigah in kateri nato celo pomaga iz zapora rešiti njihovega tovariša in dragoceno knjigo. Pregelj bralcem v napeti in privlačno zastavljeni zgodbi odlično približa Ljubljano 17. stoletja, hkrati pa jim nevsiljivo preda še nekaj večno veljavnih modrosti. Realistična zgodba sloni na preverljivih zgodovinskih dejstvih. Knjiga vsebuje še informativni dodatek o nekaterih osebah, običajih ali pojavih tistega časa.

OKROGLA MIZA DUH ČASA IN DUH GLOBINE

Na okrogli mizi, ki je že tradicionalno sestavljena iz dveh delov, poročila o delu Sekcije za otroško in mladinsko književnost pri DSP in dialoga na aktualno temo, bo tudi letos govora zlasti o dosežkih Slovenije kot častne gostje dveh pomembnih knjižnih sejmov.

Poročilo o delu Sekcije za otroško in mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev (SOMK DSP)

pripravila Nataša Konc Lorenzutti, predsednica SOMK

Kaj smo v zadnjem letu počeli v Sekciji za otroško in mladinsko književnost pri DSP

Leto, ki je minilo od prejšnjega Očesa besede, je Sekcija za otroško in mladinsko književnost preživel v negotovosti in čakanju na programe sejmov v Frankfurtu in Bologni. Še bolj kot izpostavljenosti Slovenije v Frankfurtu smo se veselili častnega gostovanja v Bologni, na katerega smo se, zaradi koronskih podaljškov, pripravljali več let. Antologijo izbranih avtorjev (pri tej znova in povsod poudarjam, da odbor SOMK ni sam delal selekcije, ampak je kriterije za uvrstitev postavila Javna agencija za knjigo) smo dopolnili in ponatisnili, tudi razširjeno izdajo je natančno uredila naša nepogrešljiva kolegica dr. Dragica Haramija. Spletno verzijo antologije si lahko ogledate na tejle povezavi: https://drustvo-dsp.si/wp-content/uploads/2023/09/KONCNA_antologija_elektronska-verzija_2023.pdf

Podobo in naslov antologije (*Bee Curious*) smo uskladili s filmom, ki je nastal v povezavi z antologijo, vendar v filmu ni sistematično predstavljen izbor avtorjev, ampak smo ustvarjalci želeli v gledalcu pustiti celovit vtis o bogastvu področja mladinske književnosti v Sloveniji. Odbor sekcije, ki si je film zamislil; ustvarjalci scenarija; društvo Argo, ki je vzelo nase odgovornost s podpisom produkcijske pogodbe z Javno agencijo za knjigo; ter koproducent in režiser August Adrian Braatz, smo si ambiciozno predstavljali, da bo film v Bologni dobil pomemben prostor in ga bo mogoče prikazati na izpostavljenem mestu od začetka do konca, dolg je namreč nekaj več kot tri minute, a se je potem zgodilo, da je bil na zunanji steni nacionalne stojnice predvajan v nizu drugih predstavitvenih filmov (Bralne značke, SC IBBY ter animiranega filma Huiqin Wang), kar je pomenilo, da nisi pričakal novega začetka, če si ga

začel gledati nekje na sredini. A tako je pač na sejmu. Vsega je preveč, zato se ničemur ne moreš posvetiti, lahko samo nabiraš razdrobljene vtise. Pogrešali smo torej poseben dogodek, na katerem bi lahko predstavili antologijo in film. Nočem pa, da to zveni kot kritika organizacije, saj vem, da je prostor za dogodke na sejmskem prizorišču zelo omejen in je namenjen predvsem predstavitvam ilustratorske ustvarjalnosti, kar pa je bilo s strani Slovenije izpeljano v visoko estetskem slogu.

Film z naslovom *Bee Curious* (v slovenščini smo pustili delovni naslov *Čitalnica*) je Javna agencija za knjigo pred izvedbo gostovanja v Bologni objavila tule:

[https://www.youtube.com/watch?v=DgMZhSAS5PQ&ab_channel=](https://www.youtube.com/watch?v=DgMZhSAS5PQ&ab_channel=JavnaagencijazaknjigoRepublikeSlovenije)

[JavnaagencijazaknjigoRepublikeSlovenije](https://www.youtube.com/watch?v=DgMZhSAS5PQ&ab_channel=JavnaagencijazaknjigoRepublikeSlovenije)

Kaj smo še počeli v preteklem letu?

Dan pred kulturnim praznikom so pisateljsko vilo obiskali otroci in se družili z Majdo Koren in njenimi junaki. Že drugič smo sodelovali v projektu Dan evropskih avtorjev, ki je bil letos 25. marca, z obiski pisateljev na izbranih srednjih šolah. Na Kulturnem Bazarju in Slovenskem knjižnem sejmu smo predvajali filmske portrete mladinskih avtorjev. Novembra smo izvedli profesionalno usposabljanje za učitelje in vzgojitelje z naslovom *O spodbujanju radovednosti*, delno v prostorih DSP in delno na daljavo. Prvega decembra je Sekcija za otroško in mladinsko književnost pripravila prednovoletno pravljичno branje za otroke pisateljskih kolegov. Odziv je bil maloštevilen, ampak prisrčen. V sodelovanju z režiserjem in snemalcem Urbanom Zorkom, ki je pripravil portrete avtorjev, smo izdelali kolaž izjav mladinskih avtorjev.

Povezava je tule: <https://www.youtube.com/watch?v=kx31Hzz4j7o>

Desetnica je bila podeljena 23. maja. Za avtorico tegale zapisa je bil to še posebno srečen dan, zato še enkrat izražam hvaležnost kolegom v žiriji, ki so izbrali mojo zgodbo z naslovom *Jutri bom siten kot pes* (Sodobnost International, 2023). V program podelitve smo letos vključili odlomek iz *Desetnice*, uprizoritve Lutkovnega gledališča Ljubljana

(<https://www.lgl.si/si/predstave/vse-predstave/1143-Desetnica>) in zborček Ptičjega studia pod vodstvom Nejca Poljanca, ki je zapel dve ljudski in eno avtorsko iz uprizoritve, tudi z naslovom Desetnica. Prireditev je domiselno povezoval Ambrož Kvartič, ki je v vezno dogajanje vključil tudi igralko Niko Manevski z lutko.

Ne bi rada sejala zagrenjenosti, pa vendar na koncu poročila ne morem mimo dejstva, da nam je v letošnjem letu mati država odrekla znatni del sredstev za naše dejavnosti, in ker v društvih delamo prostovoljno, za lastno razsvetljenost in dobre odnose v skupnostih, ki jim pripadamo, za bralno kulturo in ohranjanje stika z umetnostjo, bi vseeno rekla, da je precej boleče, kadar prosjačiš kot berač, ker bi rad delal, oni pa ti vržejo prgišče drobiža pod noge, medtem ko v svojem privzdignjenem svetu žonglirajo z milijoni. Ponudiš jim prst, oni ti ga odsekajo.

Ampak mi bomo kljub temu še naprej sejali veselje do branja dobrega leposlovja, da bo to zelenelo in se razcvétalo v svoji brezdanji lepoti.

Pogovor Ali smo v svetu bolj prepoznavni?

V zadnjih treh letih so bile okrogle mize posvečene dvema knjižnima sejmom, kjer je bila Slovenija častna gostja, sejmu v Frankfurtu in v Bologni. Moderatorica pogovora red. prof. dr. Dragica Haramija.

Zdaj, ko sta oba sejma za nami, bi želeli osvetliti dogajanje na in ob sejmih, zlati pa nas zanimajo vprašanja, povezana z uspešnostjo slovenskih otroških in mladinskih avtorjev in avtoric v tujini. Ali se je torej kaj spremenilo? Smo v svetu bolj prepoznavni? Kako je s prevodi po obeh knjižnih sejmih, kjer smo bili v fokusu? Kakšne so bile predstavitve? Kaj velja posebej izpostaviti kot dobro? Kako nadaljevati uspešno začrtano pot? Kako pri tem pomaga JAK? Kako lahko pri tem pomaga (novoustanovljena) literarna agencija?

Svoje mnenje bodo predstavili Katja Urbanija, zaposlena na Javni agenciji za knjigo RS, zadolžena za mednarodno dejavnost, prof. dr. Miha Kovač, kurator frankfurtskega sejma, in Zala Stanonik, direktorica Založbe Pivec.

Literarno agencijo sta v sodelovanju ustanovili Zala Stanonik (lastnica) in Senja Požar (vodja).

Senja Požar dela kot vodja literarne agencije, opravlja delo agentke, ki trži avtorske pravice. Skrbi za vse pravne in finančne dogovore s tem v zvezi, za portfelj založbe, obiskuje sejme, je v kontaktu z uredniki tujih založb, drugimi agencijami ipd.

Več na: <https://ljubljana-literary.agency/>.

SIMPOZIJ DUH ČASA IN DUH GLOBINE

Simpozij pripravljata Argo in revija Otrok in knjiga, ki jo izdaja Mariborska knjižnica. Letošnji simpozij moderira dr. Andreja Erdlen, urednica revije Otrok in knjiga.

Izhodišča za simpozijske prispevke

Cenzura v duhu politične korektnosti bo obravnavana s treh vidikov: 1. Kdo in kako izvaja cenzuro v otroški in mladinski književnosti, 2. Zgodovinski premiki v cenzuri slovenske otroške in mladinske književnosti in 3. Kulturno specifični (in medkulturni) pogled na cenzuro. V prvi točki bo delovanje cenzure predstavljeno z vidika različnih akterjev, ki sooblikujejo literarni sistem: ustvarjalci (samocenzura, izogibanje cenzuri), posredniki (prepovedane knjige in njihovo življenje med bralci), literarni strokovnjaki in mediji (ustvarjanje literarnega kanona), vloga otrok in mladostnikov (vključenost mladih v procese vrednotenja) in prevajalcev (ideološke spremembe v prevodih). Druga točka bo osredinjena na razmerje med oblastjo ter otroško in mladinsko književnostjo, argumente za upravičevanje/zavračanje otroške in mladinske cenzure, stereotipe otroka kot vzvoda za cenzuro, ter strategije cenzure v zgodovini slovenske otroške in mladinske književnosti. V zadnji točki bo fokus razširjen na kulturne vrednote, ki določajo tabujске teme.

Feri Lainšček

Študiral je novinarstvo na tedanji Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo Univerze v Ljubljani. Objavil je več kot sto monografskih del. Uveljavil se je predvsem z romani za odrasle, ki so pogosto zaživel tudi v filmskih različicah. Ustvarja tudi na področju otroške in mladinske književnosti, radijskih in lutkovnih iger, filmskih scenarijev, šansonov in popevk. Za svoje delo je prejel številne nagrade, med drugim Prešernovo nagrado za življenjsko delo (2021). Bil je solastnik in urednik Podjetja za promocijo kulture Franc-Franc ter eden izmed pobudnikov srečanja slovenskih otroških in mladinskih pisateljev Oko besede.

DUH GLOBINE IN DUH ČASA

Verjamem pesniški resnici o tem svetu. Prepričan sem, da je to edina resnica, ki se je ne da prirejati in z njo manipulirati, zato se nanjo res lahko zanesemo. Govorim torej o nečem, kar se je rodilo z učlovečenjem in se vzpostavilo s prvo zgodbo, ki je bila kdaj povedana. Potovalo je skozi čas z miti, legendami, pravljicami in drugim izročilom, tako kot še danes potuje iz roda v

rod tudi s klasično in še živo literaturo. Le zaradi tega nezadržnega potovanja pesniške resnice še danes vemo o civilizacijskih vrednotah. Le tako ostaja naše bivanje na tem svetu človeško. Zato tudi moje literarno ustvarjanje nikakor ni zavezano le duhu časa, temveč tudi vsemu temu, kar je C. G. Jung imenoval duh globine. Le nenehno vzdrževanje stika z duhom globine nam lahko namreč pomaga ohranjati smisel in vzdrževati upanje, obenem pa tudi preprečuje, da bi nas duh časa povsem prevzel, zapeljal in naposled preslepil.

Urška P. Černe

Na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru je diplomirala iz kazenskega prava, na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani pa še iz nemščine in komparativistike. Na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru izvaja vaje za literarno in humanistično prevajanje. Objavlja članke v mednarodni prevodoslovni javnosti. Iz nemščine in v nemščino prevaja poezijo, prozo, dramatiko in humanistiko. V zadnjem času se usmerja v prevajanje otroške in mladinske književnosti. Je vodja festivala Pranger, kulturna posrednica in prva snovalka rubrike Čitalnica v Večeru. Za svoje delo je prejela številne nagrade.

IDEOLOGIJA IN PREVODI KNJIŽEVNOSTI ZA MLADE IN ODRASLE

Vse od prevodoslovnega kulturološkega obrata v 70. letih 20. stoletja je sprejeto, da ideologija določa vsakršne prevodne strategije. Prevajanje je družbeno diskurzivna praksa, aktualnih raziskav ne manjka (»politiziran prevod« in »prevedena politika«) vse od tematizacij problema ideologij, ki prevajalcem v stimulatívni ali represívni obliki predpisujejo, kako smejo ali morajo s svojim izdelkom vplivati na intelektualni milje ciljne družbe. Prevajalka ali prevajalec sta dominantna dejavnika prevodnega procesa, njuna kulturna identiteta nujno posega v izhodiščno besedilo, ki je bilo napisano za drugo kulturo in z drugo ideološko podstatjo. V prispevku bodo osvetljeni literarnozgodovinski primeri prilagoditev literarnih prevodov. Slovensko prevodoslovje je v izčrpnih raziskavah podrobneje že popisalo ideološko spreminjanje v prevajanju del za otroke in mladino polpretekle zgodovine, ko je bila prevajalkina ideologija v nasprotju z avtorjevo ali je prevajalec nezavedno sprejel tehniko, drugačno od avtorjeve, kot je tudi razgrnilo širše družbeno dogajanje v založništvu, ki je to narekovalo. Prispevek bo ob osvetlitvi novejših svetovnih teoretskih pogledov na problem ideologije pri prevajanju navedel nekaj lastnih aktualnih prevodnih dilem XXI. stoletja, kaj storiti v primeru ideologije, ki je v nasprotju s tem, kar je nameraval avtor, sploh ko gre za prevajanje časovno odmaknjenih del za mladino in odrasle.

Dr. Barbara Pregelj

Diplomirala je iz hispanistike in komparativistike na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, nato pa doktorirala s tezo o trivialnih elementih v sodobni slovenski književnosti. Trenutno je pridružena profesorica za književnost na Fakulteti za humanistiko v Novi Gorici. Je avtorica znanstvenih člankov in knjig. Raziskuje predvsem različne vidike recepcije španske literature v slovenski književnosti, traduktološka vprašanja, otroško in mladinsko književnost in literarno interpretacijo. Kot prevajalka v slovenščino in španščino ter iz baskovščine, katalonščine in galicijsčine je dejavna kot posrednica med slovenskim, iberskim in španskoameriškim kulturnim prostorom. Je glavna urednica in vodja bralnomotivacijskih projektov na založbi Malinc.

POGLED NA (SAMO)CENZURO SKOZI ŠTIRI DELOVALNE VLOGE

Ena od specifik slovenskega literarnega sistema je, da agentje pogosto opravljajo različne vloge in delujejo na različnih delovalniških ravneh. Na temelju lastnih izkušenj in konkretnih primerov bom razmišljala o (samo)cenzuri pri prevajanju, urednikovanju, raziskovanju in branju, torej na ravneh produkcije, distribucije in recepcije. Pri tem bom preverjala, ali še vedno drži, da je prevod lahko pogumnejši od izvirnih besedil; kako pomembna je avtocenzura in upoštevanje družbenih norm pri uredniškem delu; kako uveljavljanje Pennacovih spodbud bralcu lahko narekuje tudi (jezikovna) cenzura ter kako cenzura določa dostopnost raziskovalnih gradiv na področju znanosti.

Nika Susman

Študirala je komunikologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, z raznolikimi založniškimi projekti pa se ukvarja več kot 17 let. Bila je namestnica odgovorne urednice revije za kulturo Emzin in redaktorica časopisa Le Monde diplomatique v slovenščini. Od leta 2009 do 2017 je sodelovala z Mladinsko knjigo, najprej kot urednica najstniške revije Plus, kasneje kot urednica Vesele šole. Pisala je pedagoška gradiva za mladinske romane iz zbirke Odisej. Od leta 2018 je zaposlena pri založbi Miš, kjer ureja otroško in mladinsko prevodno literaturo. Pet let je koordinirala mladinski literarni festival Bralnice pod slamnikom.

PRILAGODITVENE STRATEGIJE MADŽARSKEGA ZALOŽNIŠTVA NA T.I. ZAKON O ZAŠČITI OTROK

Na Madžarskem so leta 2021 sprejeli t. i. Zakon o zaščiti otrok. Ta med drugim preprečuje ozaveščanje mladoletnikov o spolnosti in spolnih identitetah, mladoletnikom se ne sme prikazovati nobenih vsebin, povezanih s homoseksualnostjo ali spremembo spola, šolski pedagogi, specializirani za spolno vzgojo, o spolnosti ne smejo več predavati po šolah. Prepovedano je tudi vsakršno informiranje oziroma »promocija«¹ LGBTQIA+ vsebin mladoletnikom skozi medije – literaturo, televizijo, film in oglaševanje. Zakon je močno vplival na madžarsko založništvo in knjigotrštvo, saj je knjigarne ter knjižnice pahnil v težek položaj. Za neustrezno prikazovanje »spornih«² vsebin jim namreč nalaga izjemno visoke kazni. Otroške in mladinske knjige s tovrstno tematiko morajo biti od drugih fizično ločene, ovite v folijo in umaknjene iz izložb. Posledica tega je, da za mladostnike praktično ni več knjig, ki bi se na kakršen koli način dotikale spolnosti, založniki pa v določenih primerih iz svojih programov umikajo mladinsko književnost. Kakšne so njihove prilagoditvene strategije? Koliko (samo)cenzure opazijo in ali posegajo v prevode? Kako vse to vpliva na prodajo in promocijo knjig? V prispevku bom predstavila rezultate raziskave, ki sem jo aprila 2024 opravila med madžarskimi založniki.

Dr. Peter Svetina

Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je najprej študiral slavistiko, nato pa doktoriral iz starejše slovenske poezije. Bil je vodja Pionirske knjižnice v Ljubljani. Trenutno predava slovensko in južnoslovanske književnosti na Inštitutu za slavistiko Univerze v Celovcu. Je avtor številnih strokovnih in znanstvenih člankov. Sodeloval je pri pripravi besedil za književnost v osnovni šoli. Prevaja iz nemškega, češkega, hrvaškega in srbskega jezika ter raziskuje slovensko otroško in mladinsko književnost. Ustvarja za odrasle, predvsem pa za otroke in mladino, za kar je prejel številne nagrade.

OZKA POTKA MED PREPRIČANJEM, (SAMO)CENZURO IN MEDKULTURNIMI RAZLIKAMI

V referatu bi se rad dotaknil tega, kaj razumem(o) pod pojmom cenzura in samocenzura ter kakšni so pogledi na posege v literarna besedila v tako imenovanih demokratičnih družbah in kakšni v avtoritarnih. Obenem bi želel predstaviti nekaj različnih tipov poseganja v slovenska mladinska besedila v času socializma po drugi svetovni vojni. Zanima me, ali in v kolikšni meri imajo tovrstni posegi opraviti z lastnim (svetovnonazorskim, političnim) prepričanjem avtorja oz. avtorice. Na koncu bi se ustavil pri lastni prevajalski izkušnji in izkušnji pisca, ki o omenjeni problematiki premišljuje in jo poskuša reflektirati.

Alenka Veler

Študij slovenščine in nemščine je končala na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Je nekdanja sodelavka Radia Študent (1994–2012), urednica literarnih revij Cicido in Ciciban (2000–2010) ter programska sodelavka Pripovedovalskega festivala (2004–2023). Je pobudnica in ena od programskih vodij Festivala angažiranega pisanja ltn. Prevaja predvsem iz nemškega jezika. Od leta 2010 je redno zaposlena kot urednica mladinskega leposlovja pri založbi Mladinska knjiga. Za svoje delo na področju promocije mladinske književnosti je leta 2023 prejela priznanje Slovenske sekcije IBBY.

TRDEN MOST MED KNJIŽEVNOSTJO ZA MLADE IN ODRASLE BRALCE

Ob ustanovitvi zbirke Odisej pred pol stoletja se je pokazala potreba po zbirki, ki bi predstavljala most med književnostjo za mlade bralce in književnostjo za odrasle ter naj bi pripravljala odraščajočega mladega človeka za zahtevnejšo literaturo. Prvi dve desetletji so v njej izhajala žanrsko zelo raznolika dela – od fantazijskih, znanstveno-fantastičnih do realističnih. Ena od prvih knjig v novoustanovljeni zbirki je bil roman Branke Jurca *Ko zorijo jagode*. Ta napoveduje smer, ki se je dokončno izoblikovala v začetku 90. let prejšnjega stoletja, ko je urednik Vasja Cerar zakoličil njen značaj: zaznal je trende v mladinski književnosti, ki so kazali na to, da mladi potrebujejo literaturo, ki jih nagovarja neposredno, odpira tabujske teme in se ne ogiba temnejših plati odraščanja ter tako pogosto trči na pričakovanja odraslih. V Odiseju so odslej svoj prostor našla izvirna in prevedena dela, ki govorijo o resničnem življenju sodobnih najstnikov, namenjena predvsem odraščajočemu bralcu med 14. in 18. letom starosti. S to programsko odločitvijo je Cerar opravil pionirsko delo – slovenska mladina je zdaj lahko brala knjige, ki so zaradi tabujskih tem in svoje kontroverznosti močno odmevale v tujini, obenem pa so v njej izhajali izvirni romani, ki so pričali o tem, da podobne težave niso tuje niti slovenski mladini. Problemski roman je dobil svoje trdno mesto. Tej programski usmeritvi zbirka sledi vse do danes, prispevek na simpoziju pa se bo dotaknil razmislekov preteklih urednikov ter z vidika cenzure razgrnil pogled aktualne urednice.

Janja Vidmar

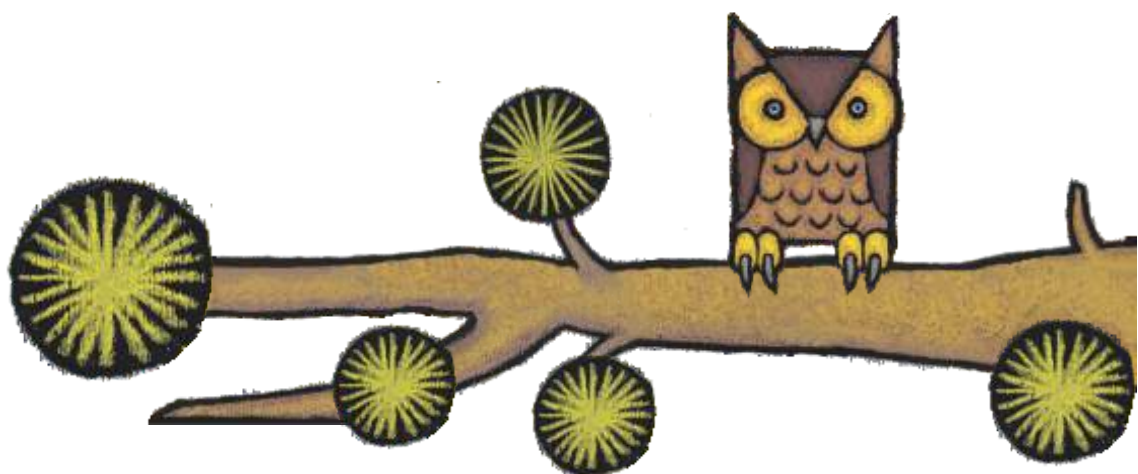
Diplomirala je iz slovenskega jezika in književnosti in pedagogike na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. Piše literaturo za odrasle, scenarije za otroške nadaljevanke in celovečerne filme, drame, radijske igre, predvsem pa knjige za otroke in mladino. V svojih delih pogosto obravnava družbeno spregledane in problematične teme, ki odpirajo pomembna etična vprašanja. Za svoja dela je prejela številne nagrade. Je tudi soustanoviteljica Sekcije za otroško in mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev, pobudnica nagrade desetnica in ambasadorica Mariborske knjižnice.

KNJIGE NA TNALU CENZURE

Zadnja leta se znova krepi cenzura v otroškem in mladinskem leposlovju. Pri odraslih narašča skrb, da bo otrokova duševnost pohabljena z neprimernimi literarnimi vsebinami. Očitno se kljub domnevnemu upadanju branosti literaturi še vedno pripisuje tako velika simbolna teža in moč, da je treba zaježiti njen vpliv.

Še več, opazno je naraščanje neškodljive, varne otroške in mladinske literature, načeloma resda namenjene mlademu naslovniku, ki pa hoče biti vsečna predvsem odraslim; ugajati skuša raznim komisijam, odborom in žirijam, ne da bi imela sploh kaj dosti opraviti z mladimi bralci. Posledično mladi niti ne posegajo po njej, kaj šele, da bi se poistovetili s knjižnimi liki v tovrstni literaturi. S poudarjanjem idiličnosti in benignostjo literature se ta odmika od realnosti mladostnikovega sveta, s tem pa se izgubljata estetska in etična funkcija v svoji polnokrvnosti, saj problemska literatura, pisana na kožo mladega bralca, lahko ubije dve muhi na mah: avtentično ubesedi specifični svet otrok in najstnikov, ki ima bolj malo opraviti s sanjaško, pravljичno predstavo, ki jo o taistem svetu gojimo odrasli, in skozi estetsko ter etično komponento bralcu ponudi možnost preizpraševanja in oblikovanja osebne etične kode.

Prenekateri odrasli se premalo zaveda, kako je mladim čedalje težje približati literaturo. Vsi, ki smo povezani s knjigo, si razbijamo glavo, kako jih sploh še zvabiti k branju, če iz knjig umaknemo vse, kar je po presoji odraslih škodljivo ali preuranjeno za njihovo dožemanje sveta. Izčiščena literatura mladih ne nagovarja, kajti med tem, kar si želimo odrasli, da bi mladi brali, in tem, kar mlade zanima, je precejšen razkorak.

NASTOPI AVTORJEV NA ŠOLAH

Šolske literarne matineeje – nastopi ustvarjalcev pisane besede za mlade na pomurskih osnovnih in srednjih šolah ter vrtcih so stalnica na Očesu besede, saj tako omogočamo otrokom in mladini, da se neposredno srečajo s pisatelji, ki jih sicer poznajo samo preko besedil, objavljenih v berilih, revijah in knjigah. Prav tako živi stik z mladimi bralci, katerim so dela namenjena, avtorjem omogoča neposredno povratno informacijo, katera dela so priljubljena, kaj so mladi prebrali in kako doživljajo prebrano. Kako je zgodba nastala, kako so vanjo vstopali glavni junaki, so vprašanja, s katerimi se srečujejo pisatelji skoraj na vsakem takem srečanju. Zagotovo odgovori, oziroma doživeto pripovedovanje o vsebini spodbudi mlade, da posegajo po še več delih avtorja, s katerim so se na literarni matineji srečali.

V literarne matineeje se je do sedaj vključevalo več kot 30 zavodov, večinoma OŠ in SŠ, vrtcev iz Pomurja, Porabja in Bad Radkersburga.

nastop pisateljev na DOŠ Dobrovnik 2022

(od leve proti desni):

moderatorica Norma Bale, Feri Lainšček, Lila Prap, Barbara Gregorič Gorenc, Ambrož Kvartič, Andrej Rozman Roza in Anja Štefan), vir: Argo

Na letošnjem srečanju načrtujemo obiske leiterarnih ustvarjalcev v naslednjih ustanovah:

Vrtec Murska Sobota

Vrtec Beltinci

OŠ I

OŠ II in POŠ Krog

OŠ III

OŠ IV

OŠ Bakovci in POŠ Dokležovje

OŠ Beltinci

OŠ Puconci

OŠ Miška Kranjca Velika Polana

OŠ Cankova

Dvojezična OŠ Jožefa Košiča Gornji Senik

Gimnazija Murska Sobota

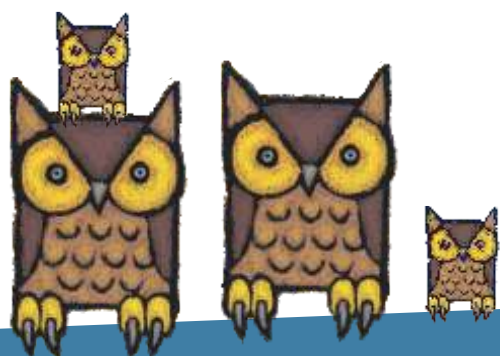
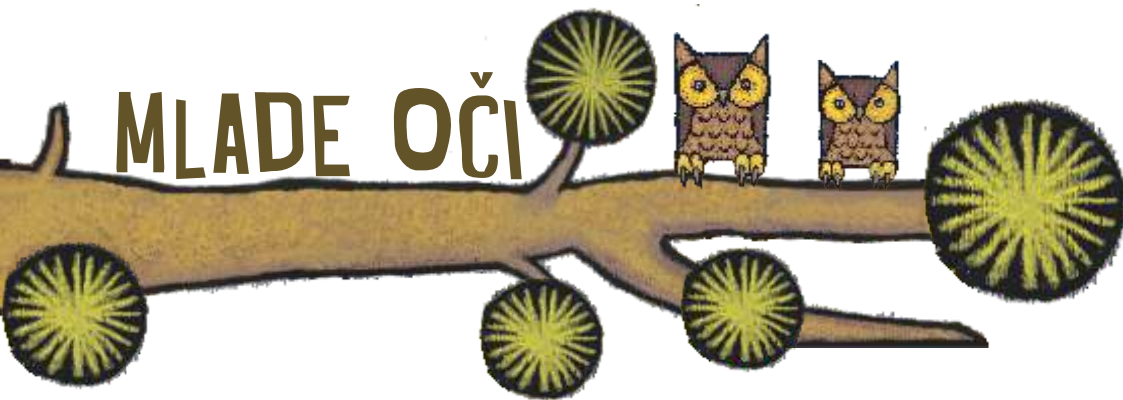
Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota

Srednja ekonomska šola in gimnazija Murska Sobota

Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer

Srednja biotehniška šola Rakičan

VDC Murska Sobota

Poseben program za mlade, ki se skriva pod skupnim naslovom Mlade oči, vsako leto prinaša dve delavnici za dijake in študente, ena je bolj usmerjena v spodbujanje ustvarjalnosti mladih, druga v kritiški prostop. Udeležba dijakov in študentov je prostovoljna, povezana je z vsakokratno temo Očesa besede. Ker je letošnja tema duh globine in duh časa, bodo dijaki in študentje razmišljali o potrošništvu in površinskosti, kakovosti in globini, o prehodnosti in o nečem, kar ostaja ... ne nujno zgolj v literaturi.

Delavnici vodita Lenart Zajc in Nino Flisar.

Lenart Zajc

je izdal svoj prvi roman 5 do 12h leta 1998 in od takrat nenehno ustvarja. Piše predvsem za odrasle, je pa značilnost večine njegovih literarnih del, da jih spremlja že tudi srednješolska mladina. Posebno pozornost pisanja posveča dinamiki zgodb, ki so sicer večinoma družbeno angažirane.

Nino Flisar

je diplomiral iz slovenskega jezika in književnosti ter sociologije na Filozofski fakulteti v Mariboru. Uredil je več kot 200 knjig na področju leposlovja in humanistike, napisal nekaj čez 10 spremnih besed in vodil več literarnih delavnic. Zaposlen je v Univerzitetni knjižnici Maribor.

PANONSKA PISATELJSKA POT

Osnovna šola Cankova

Šola gostiteljica sobotne matinee je OŠ Cankova.

Vir: OŠ Cankova

Vas Cankova leži na skrajnem jugozahodnem delu Goričkega. Od kraja se razprostira Krajinski park Goričko. Cankova je središče istoimenske občine. V pisnih virih se prvič omenja leta 1212, in sicer kot kraj ob mrzlem studencu oziroma v nemškem jeziku Kaltenbrunn.

Vaški trg je okrašen z lepo urejenim parkom, z doprsnima kipoma duhovnika in narodnega buditelja Jožefa Borovnjaka (1826 – 1909) in njegovega učenca dr. Avgusta Pavla (1886 – 1946), ki je bil prvi prekmurski znanstvenik, pesnik, jezikoslovec in prevajalec slovenskega slovstva v madžarski jezik. V neposredni bližini cankovškega parka je tudi njegova rojstna hiša, ki je

obeležena s spominsko ploščo. Ob parku stoji v letu 2004 obnovljena cerkev sv. Jožefa iz leta 1737, ki ima tloris v obliki križa.

Park je poleg tega obdan še z drugimi pomembnimi zgradbami, kot so občinska stavba, Vila Vogler, vrtec, šola, gasilski dom, pošta in trgovina.

Osnovna šola

Osnovno šolo Cankova je v šolskem letu 2023/24 obiskovalo 128 učencev. Šolski okoliš je določen z odlokom Občine Cankova in zajema naslednje vasi: Cankova, Domajinci, Gerlinci, Gornji Črnci, Korovci, Krašči, Skakovci in Topolovci. K nam prihajajo še otroci iz vasi drugih občin in šolskih okolišev: iz vasi Fikšinci, Ropoča, Pertoča, Gederovci, Ižakovci, Renkovci in sosednje Avstrije.

Učno-vzgojne dejavnosti potekajo v šolski stavbi, ki obsega: 14 učilnic, tehnično učilnico in delavnico, naravoslovno učilnico, gospodinjsko učilnico in kabinet za pouk gospodinjstva, računalniško učilnico, knjižnico, 9 kabinetov, 3 pisarne (ravnateljica, tajnica, pedagoginja), zbornico, 2 garderobi in jedilnico s kuhinjo. Športno-vzgojne dejavnosti izvajamo v telovadnici, ki je prostorsko ločena od šole. Koristimo pa tudi igrišča ob šoli.

Kot šola se trudimo, da damo učencem taka znanja, da bodo dosegali primerljive rezultate z vrstniki v državah Evropske unije. Učencem omogočamo, da bodo razvijali svoja interesna področja in bodo na vseh predmetnih področjih dosegli rezultate v skladu s svojimi sposobnostmi. Uvajamo nove oblike in metode dela ter se trudimo, da je šola učencem bolj zanimiva ter strokovno, razvojno naravnana in odprta okolju.

Vir: Grb OŠ Cankova

Največjo pozornost posvečamo kvalitetnemu pouku in razvijanju bralne pismenosti. Poleg kvalitetnega znanja se trudimo učencem poskušati dati tudi dobro vzgojo. Uporabljamo aktivne oblike dela in tako učencem poleg množice dejstev omogočamo tudi uporabnost znanja, s poudarkom na vseživljenjskem učenju. Veliko truda vlagamo v učence z učnimi težavami in nadarjenimi. Skrbimo za zdrav način življenja in prehranjevanja ter kulturo prehranjevanja. Pomembna nam je pozitivna klima med zaposlenimi, učenci in starši ter varno učno okolje. Izvajamo več projektov, tudi mednarodnih; ohranjamo certifikat EKO ŠOLE. Pozornost namenjamo nacionalni skrbi za kulturno – umetniško vzgojo.

Dobro sodelujemo z lokalnim okoljem. Upošteujemo vlogo ustanove v okolju in njene tradicije. Ohranjamo status obmejne šole za razvijanje medkulturnih in jezikovnih kompetenc. Skrb za slovenski jezik je naša prednostna naloga.

ODPRTOST IN USTVARJALNOST, KI PRERASETA V ZNANJE,
NAS S POMOČJO PRIJATELJSTVA IN MEDSEBOJNE POMOČI
PRIVEDETA DO USPEHA VSAKEGA POSAMEZNIKA.

Pavlova hiša

Člen 7 v Laafeldu, slovensko Potrni, eni izmed petih slovenskih vasi v okolici mesta Bad Radkersburg. Kulturno društvo, katerega predsednica je mag. Susanne Weitlaner, se navezuje na člen 7 avstrijske državne pogodbe, ki ureja pravice slovenske manjšine na Koroškem in na Štajerskem. Društvo je bilo ustanovljeno leta 1988 s ciljem skrbeti za slovenski jezik in slovensko manjšino na Štajerskem. Svoj kulturni dom je dobilo šele leta 1995. S finančno podporo iz Avstrije in Slovenije je bila stara kmečka hiša iz 19. stoletja prenovljena, leta 1998 pa je sledila javna otvoritev kulturnega doma.

Hiša, imenovana po Avgustu Pavlu, čigar starši so se na začetku 20. stoletja preselili s Cankove v Potrno, je večnamenska. S stalno razstavo o zgodovini Slovencev na Štajerskem pripoveduje del štajerske zgodovine, ki je bil dolgo prikrit in pozabljen. V hiši že več let potekajo tečaji slovenščine, svoje vaje pa ima tudi zbor Pavlove hiše, ki poje v obeh jezikih Štajerske in je letos ob 20. obletnici obstoja izdal novi CD.

Hiša o svojih aktivnostih obvešča na spletni strani Pavlove hiše in na Facebooku.

Pavelhaus – Pavlova hiša
Laafeld 30

8490 Bad Radkersburg

www.pavelhaus.at

office@pavelhaus.at

FB: Pavelhaus – Pavlova hiša

Odpiralni čas:

sre – sob, 13.00 – 18.00 (poleti)

// 12.00 – 17.00 (pozimi)

T.: +43 3476 3862

Susanne Weitlaner:

T.: +43 699 11591014

Društvo izdaja različne publikacije, ki so vedno dvojezične. Najstarejša med njimi je Revija VII, nekoč Signal, ki izhaja enkrat na leto. V Gradcu pa že 10 let znotraj Štajerske deželne knjižnice deluje Slovenska čitalnica, kjer si Slovenci v Gradcu lahko izposodijo slovenske knjige, zainteresirana dvojezična publika pa obiskuje literarne večere in predavanja. Udeležence Očesa besede, ki bomo šli po Panonski pisateljski poti, bo v imenu Pavlove hiše pozdravila in sprejela predsednica mag. Susanne Weitlaner.

Panonska pisateljska pot na Očesu besede 2024

Franci Just

Zadnjih pet let so nas pisateljske poti Očesa besede vodile po krajih na levem bregu reke Mure, na letošnji poti pa se bomo malo podali tudi na njen desni breg in sobotno popoldne preživeli v Gornji Radgoni. Še preden pa bomo prestopili Muro, se bomo ustavili v Cankovi in sosednjem avstrijskem kraju Potrna/Laafeld.

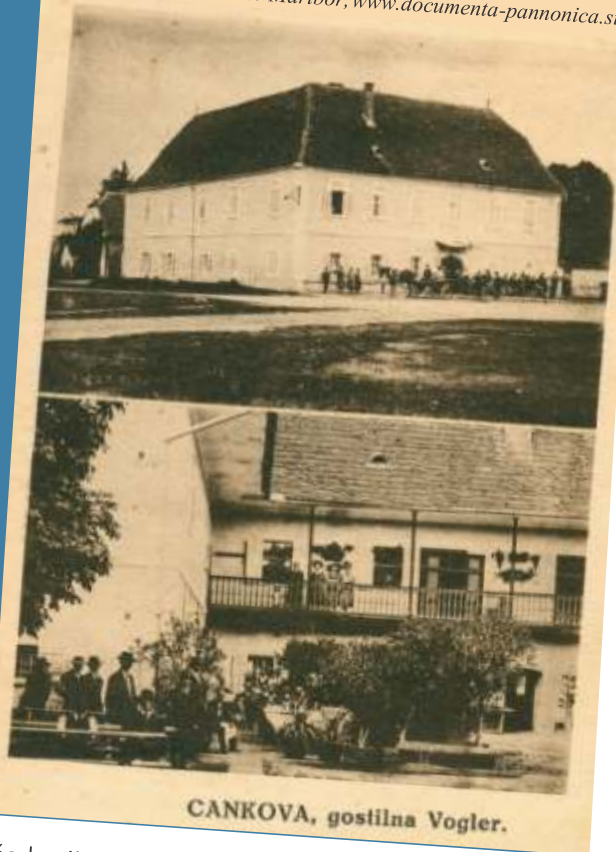
Cankova je gručasto naselje na robu Goričkega ob državni meji z Avstrijo. Prvi pisni viri iz 14. in 15. stoletja jo omenjajo kot ne posebej pomembno majhno naselbino pod imenom Kaltenbrun in Hydegkuth. V kasnejših stoletjih pa je kraj postal kar pomembna postojanka na trgovski poti med Avstrijo (Radgona) in Ogrsko (Grad na Goričkem, Murska Sobota). Zanimiv pričevalec teh časov je kavarna Vogler v središču naselja. Svojčas je bila to imenitna *vila Vogler*, kompleks stanovanjskih in gospodarskih poslopij, zgrajen v letih 1718-1737 kot lovski dvorec. Ko ga je leta 1863 odkupil Ferdinand Vogler, je njegova družina razvila obsežno gostinsko in nastanitveno dejavnost, znano daleč naokrog. Danes so v revitaliziranem stavbnem kompleksu, ki ima status nepremične kulturne dediščine, poleg gostinsko-prenočitvenih kapacitet še muzej, galerija, kmečka tržnica in turistična pisarna.

V drugi polovici 19. stoletja pa je Cankova imela tudi pomembno narodnostno-kulturno vlogo in je po zaslugi župnika Jožefa Borovnjaka postala trdna vez med prekmurskimi Slovenci in njihovimi rojaki onstran Mure.

Poleg Voglerjeve domačije so na trgu v središču Cankove še rojstna hiša Avgusta Pavla, cerkev sv. Jožefa in osnovna šola. *Župnijska cerkev sv. Jožefa* je bila zgrajena leta 1754 in je v jedru še baročna. Današnje podobo je dobila v letih 1898–1900, v njej poleg oltarne podobe sv. Družine pozornost pritegujejo še kakovostne novejšestenske poslikave in slikana okna, nastala po risbah Staneta Kregarja. Prvo šolsko poslopje so v Cankovi dobili leta 1850, razširjeno je bilo leta 1938, sedanja dozidana in obnovljena šolska zgradba pa je iz leta 1971.

Cankova je tudi središče istoimenske občine, ki jo sestavljajo še kraji Domajinci, Gerlinci, Gornji Črnci, Korovci, Krašči, Skakovci in Topolovci. Na njenem območju prekmursko Ravensko prehaja v Goričko, kar se odraža v njeni krajinski podobi in tudi govoru njenih prebivalcev, zato je bila in je še zmeraj predmet posebnega zanimanja geografov in dialektologov. A tudi naravoslovci in sploh ljubitelji narave tukaj pridejo na svoj račun. Radovednost raziskovalcev redkih rastlinskih in živalskih vrst dodobra poteši *Ledavsko jezero*, *Korovska gora* pa ponuja zanimiv pohod po turistični gozdni poti Fuks graba.

*Voglerjeva gostilna v Cankovi, razglednica iz leta 1929
(vir: Pokrajinski arhiv Maribor, www.documenta-pannonica.si)*

LEDAVSKO JEZERO

Domačini mu pravijo tudi Kraško jezero, a ne zato, ker bi morda imelo lastnosti voda na Krasu, ampak zato, ker se večina nahaja v vasi Krašči. Je umetno akumulacijsko jezero, ki je nastalo v 70. letih prejšnjega stoletja z zaježitvijo reke Ledave in potoka Lukaj. Sčasoma je jezero postalo življenjski prostor redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, ki so zavarovane z evropsko (Natura 2000) in slovensko nacionalno zakonodajo. Jezero je bogato z ribami in dvoživkami, ob njem in na njem živi 25 različnih vrst ptic in 44 vrst kačjih pastirjev, kar je tri petine vseh vrst kačjih pastirjev v Sloveniji. Jezero je tudi pomembna preletna postaja ptic, raziskovalci so tod zabeležili 22 vrst pobrežnikov, ki se tukaj ustavijo na svoji dolgi selitveni poti.

KOROVSKA GORA

Običajno ob besedi gora pomislimo na vzpetino, na katero se je treba z več ali manj truda in prelitega znoja po planinsko povzpeti. Ampak Korovska gora ni te vrste, je manjši hrib in gozdna učna pot Fuks graba se z izhodiščnih 245 m n. m. povzpne na vsega 305 m n. m. Ime učne poti izhaja iz nemškega poimenovanja za gozdno grapo z lisicami. Na njej se popotniki lahko v spremstvu lika lisičke, ki ga je zasnoval Miki Muster, seznanijo z značilnim gozdnim rastjem Goriškega in njegovim živalskim svetom. Posebna naravna dragocenost je potoček, ki se vije ob poti v številnih meandrih. Na enem njegovih izvirov je voda zajeta v kamnit vodnjak, kamor so nekoč z lončenimi črnimi *pütrami* hodili zajemat pitno vodo.

Za Občino Cankova bi lahko rekli, da je tudi lokalna skupnost z duhovnim pedigrejem. O tem se lahko prepričamo, če preberemo spletni »Seznam osebnosti iz Občine Cankova« (https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_osebnosti_iz_Občine_Cankova), na katerem so mdr. komunikolog in kolumnist Aljoša Bagola ter njegov brat Dominik Bagola, glasbenik in kantavtor (rojena v Cankovi), katoliški duhovnik in nabožni pisec Jožef Borovnjak (župnik v Cankovi), pisatelj Evald Flisar (rojen v Gerlincih), likovna pedagoginja in univerzitetna profesorica Jerneja Herzog (mladost preživela v Cankovi), novinarka in radijska voditeljica Maruša Kerec (rojena v Cankovi), teolog in zgodovinar, univerzitetni profesor v Budimpešti Bela Obal (rojen v Cankovi), jezikoslovec Avgust Pavel (rojen v Cankovi), prvi prekmurski akademski slikar Ludvik Vrečič (rojen v Skakovcih).

Dva moža s tega seznama, Jožefa Borovnjaka in Avgusta Pavla, so v Cankovi ovekovečili z doprsnima kipoma.

Jožef Borovnjak (1826-1909) je leta 1858 prišel za župnika v Cankovo in tu deloval do smrti v letu 1909. S svojo versko in kulturno dejavnostjo pa ni zaznamoval samo cankovske župnije, ampak celotno Prekmurje. Po Jožefu Košiču je bil namreč osrednji prekmurski katoliški pisec v 2. polovici 19. stoletja. Prirejal je starejše prekmurske verske knjige (zlasti Mikloša Küzmiča) in

jih tudi sam pisal (npr. molitvenika Dühovna hrana in Sveti angel čuvar ter politična brošura Máli politični vodnik). Bil je široko razgledan in narodno zaveden duhovnik, ki je svoje duhovno oko odločno usmeril k slovenskemu jezikovno-kulturnemu prostoru. Cankova je bila za to njegovo usmeritev odlična lokacija, saj je zaradi bližine Radgone in pomoči tamkajšnjih duhovnikov lažje, kot bi kje drugje v Prekmurju, vzpostavljala in vzdrževala stike s slovenskim prostorom. Od tam je prejemal slovenske časopise in knjige ter mdr. postal poverjenik Mohorjeve družbe in njene knjige širil med svojimi župljani. S širjenjem slovenskih tiskov ter z navduševanjem stanovskih kolegov za slovensko besedo in kulturo je Borovnjak opravil pomembno narodno osveščevalno in kulturno povezovalno vlogo med prekmurskimi in ostalimi Slovenci v 2. polovici 19. stoletja. Hkrati je bil tudi ključni informator slovenskim izobražencem, ki so se zanimali za prekmurske jezikovno-kulturne in narodnostne razmere ter o njih poročali. S številnimi je imel pisne stike, kar nekaj ga je tudi osebno obiskalo v Cankovi (npr. Božidar Raič, Oroslov Caf, Anton Trstenjak, Jakob Gomilšek, Fran Kovačič, Janez Kalan, Karel Glaser, Franc Simonič) in njegovo župnišče je sčasoma postalo kulturno informativno središče ter svojevrsten knjižni salon, Cankova pa med slovenskimi publicisti, literarnimi zgodovinarji in bibliografi dobro poznan kraj.

Jožef Borovnjak ima tudi zasluge, da so starši poslali v šole najznamenitejšega Cankovčana in enega najbolj znanih prekmurskih ustvarjalcev – jezikoslovca, etnologa, prevajalca in pesnika Avgusta Pavla. Borovnjak je namreč prepoznal fantovo nadarjenost in staršem pomagal pri oblikovanju njegove izobraževalne poti.

Avgust Pavel (1886-1946) se je rodil v Cankovi, na rojstni hiši je danes spominska plošča. Nižjo gimnazijo je obiskoval v Monoštru, višjo v Sombotelu, nato pa je v Budimpešti študiral slavistiko, latinščino in madžarščino ter doktoriral iz primerjalne slovanske filologije. Leta 1920 se je naselil v Sombotelu in poučeval na tamkajšnji ženski in moški gimnaziji, 1941 pa se je na univerzi v Szegedu habilitiral za zasebnega docenta južnoslovanskih jezikov in književnosti. Ob pedagoškem delu je leta 1924 prevzel še vodstvo knjižnice v Muzeju Železne županije, bil v njem namestnik ravnatelja in kustos etnološke zbirke. 1933 je ustanovil znanstveno revijo Vasi Szemle (Obzornik Železne županije), ki pod naslovom Dunántúli Szemle (Prekodonavski obzornik) izhaja še danes.

Že med študijem je leta 1919 v madžarščini napisal razpravo, katere slovenski prevod bi bil *Glasoslovje cankovskega slovenskega narečja*, in z njo podal temeljna izhodišča za znanstveno preučevanje in jezikoslovni opis prekmurščine nasploh. Leta 1942 je v madžarščini napisal še slovnico prekmurskega jezika *Vend nyelvtan*, ki pa je niso natisnili in je ostala v rokopisu vse do

Borovnjakov gost je bil tudi slovenski duhovnik in pesnik Jožef Virk (1810-1880), ki je svojemu gostitelju posvetil napitnico *Slavospev o rojstnem godu*. Borovnjak jo je s pripisom »Joži Virk« zapisal v svojo rokopisno pesmarico.

*Vila vbira
strune zlate,
vabi brate
v kolo ples,
da začuje
miloglasne
pesmi krasne
Slave svet.*

*Naj slovenskih
trat cvetice
ti stezice
venčajo,
sad goric pa
deve naše v
zlate čaše
takajo.*

*Ker obhaja
domovina
svoj'ga sina
srečni god,
ti prepeva,
Jožef blagi,
biser dragi!
Slave rod.*

*Tud' mi čaše
natočimo
in napijmo
zdravje zdaj,
Bog te živi,
brat nam dragi,
Jožef blagi
vekomaj!*

*Sin slovenski
ljubeznivi
Bog te živi
mnogo lejt!
Solnce sreče
naj ti sije,
vence vije
rožni cvet.*

2013, ko jo je izdala Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti mariborske Filozofske fakultete z naslovom *Prekmurska slovenska slovnica*.

Za etnografijo Prekmurja in Porabja so pomembni Pavlovi narodopisni članki (npr. Odprta ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev), za slovensko-madžarske literarno-kulturne stike pa njegovo prevodno delo. V madžarščino je namreč prevedel več del slovenskih pesnikov in pisateljev, v knjižni obliki zlasti Cankarja in ljudsko slovstvo. Z njimi in s preučevanjem madžarsko-slovenskih kulturnih stikov je postal osrednji kulturni posrednik med narodom v času med obema svetovnima vojnama. Zaradi tega ga pogosto imenujejo »zvesti sin dveh narodov«.

Pavel je tudi pesnil. Sprva je pesmi pisal v maternem prekmurskem jeziku in jih v letih 1907-1917 objavljali v prekmurskih katoliških periodičnih tiskih Marijin list, Kalendar srca Jezušovoga in tedniku Novine. Po letu 1917 je objavljali le še v madžarskem jeziku, najbolj intenzivno v 30. letih, ko je kot podpredsednik sombotelskega Ferenc Faludi irodalmi Társaság (Literarno društvo Ferenc Faludija) imel stike z nekaterimi osrednjimi madžarskimi literarnimi ustvarjalci tistega časa. Takrat mu je društvena založba Nemzedékek (Generacije) tudi izdala obe pesniški zbirki: leta 1933 *Vak völgy ölen így zsolozsmázok* (Tako pojem psalme v objemu slepe doline) in leta 1936 *Felgyujtott erdő (Zažgani gozd)*. V slovenščino je njegove madžarske pesmi prevedel Lojze Kozar. Pavlove prekmurske pesmi so osebno izpovedne, budniške in domoljubno-domačijske. V slednjih je povzel življenjska občutja številnih rojakov ter pri tem uporabil njihovemu estetskemu čutu blizka ritmično-stilna sredstva, zato so bile zelo priljubljene. Ena takšnih je tudi budnica *Ne de tak vsigdar, kak je bilo*, s katero je v letih prve svetovne vojne skušal rojakom vliti upanje.

Avugst Pavel

Izbrane kitice iz pesmi *Ne de tak vsigdar, kak je bilo* (1917)

Ne povesi obvüpano, národ, glavo!
Ne de tak vsigdar, kak je bilo!
Stoj močno na svétih, starinskih tlej,
v lepšoj bodočnosti vüpanje mej!

Razrüšene znova zozídamo cerkvi
i pesem de hválna donela na glás.
I vsáko pogášeno, püsto ognjišče
z novim de ognjom segrevalo nás.

Vörte mí, drági moji rojáki!
Konec de enkrát trplenja, nevol!
Prídejo svétki znova veselí
i britki v očáj vaši skúz več ne bo!

Zamuknejo teda pogrebni zvonovi
i samo mo svétešne čüli zvoné.
Na cintoraj novo zakríje življenje,
tráva, korinice gole grobé.

Po vsej etih mokaj i divjih vihéraj,
v bodočem nam sprotolje novo zorí,
kak slednji trák sunca i zarja večerna
po grozi nad zlámanim gájom gorí.

Ne de tak vsikdár, kak je bilo!
Ne povesi obvüpano, národ, glavo!
Stoj močno na svétih, starinskih tlej,
v lepšoj bodočnosti vüpanje mej!

Avugst Pavel je tudi posebna vez med Cankovo in krajem Laafeld (Potrna). V to vasico na avstrijskem Štajerskem so se namreč Pavlovi preselili pred prvo svetovno vojno, ko se je v njej in drugih naseljih t. i. Radgonskega kota (Dedonci/Dedenitz, Gorica/Goritz, Zenkovci/Zelting, Žetinci/Sichelsdorf) še jasno slišala slovenska beseda. Ta je kasneje opazno potihnila, ker avstrijske oblasti več desetletjih niso hotele priznati, da tod živi slovenska narodna skupnost.

Danes je nekoliko bolje, Slovenci na avstrijskem Štajerskem so narodnostno organizirani, njihova krovna organizacija je Kulturno društvo člen 7, njihovo kulturno središče pa je prav tista hiša v Potrni/Laafeldu, v kateri so nekoč prebivali Pavlovi. Danes se imenuje Pavlova hiša/Pavelhaus in bo naslednji cilj naše tokratne pisateljske poti. Tam bomo izvedeli, kako Društvo uresničuje svojo vizijo multikulturalnosti, sodelovanja z večinskim narodom ter ohranjanja slovenskega jezika in kulture na avstrijskem Štajerskem.

Le dobra dva kilometra je od Potrne do središča avstrijske Radgone, od tam pa le še nekaj deset metrov do *Mosta prijateljstva*, ki povezuje Gornjo Radgono in Bad Radkersburg. 12. oktobra 1969 sta ga odprla takratni jugoslovanski predsednik Josip Broz Tito in avstrijski predsednik Franz Jonas. Ta dogodek je postal simbol prijaznejših odnosov in sodelovanja med državama, ki sta se krepki dve desetletji po 2. svetovni vojni zaradi različnih družbenih ureditev gledali postrani. Tudi danes za prebivalce Gornje Radgone in Bad Radkersburga ta most ni običajni infrastrukturni objekt, ampak močna simbolna točka, ki označuje globoko in mnogostransko povezanost obeh mest. Ta povezanost je zgodovinsko pogojena, saj je bilo naselje Gornja Radgona (Oberradkersburg) do konca 1. svetovne vojne predel mesta Radgona (Radkersburg). Most prijateljstva je tudi arhitekturno zanimiv. Po obnovi v letih 2009-2010 ga namreč krasi ograja z okroglimi ploščicami, ki se v vetru premikajo, s tem pa se nenehno spreminja videz mostu.

Ko preko Mosta prijateljstva pridemo v Gornjo Radgono, se lahko že po nekaj metrih prepričamo, da to ni samo mesto sejmov in penine, kot lahko beremo na oglasnih tablah, ampak je tudi kraj s častitljivo preteklostjo. Smo namreč v zgodovinskem jedru Gornje Radgone in le dobrih dvesto metrov je do trga, poimenovanega po generalu Maistru, ki je med boji za severno mejo 1. decembra 1918 zasedel Radgono in s svojo vojaško akcijo omogočil, da so njeni predeli na desnem bregu Mure ostali slovenski. Maistrov trg je s historičnimi zgradbami, kulturnozgodovinskimi pomniki in spominskimi obeležji duhovno središče mesta. Tu se bomo ustavili in razgledali naokrog.

Značilno »veduto« Maistrovega trga tvori Aleja velikih, v kateri (za zdaj) enajst doprskih kipov spominja na ustvarjalce iz Občine Gornja Radgona, ki so s svojo dejavnostjo zaznamovali regionalno družbeno in kulturno življenje ter pustili pečat tudi v nacionalnem prostoru ter jih radgonska občina izpostavlja kot gradnike svoje duhovne podobe.

V Aleji velikih so
(od vzhoda proti zahodu)
doprski kipi
Ivana Krambergerja,
Rudolfa Maistra,
dr. Antona Trstenjaka,
Petra Dajnka
Antona Krempla,
Jožefa Veršiča,
Manka Golarja,
dr. Franca Simoniča, dr.
Janka Šlebingerja,
dr. Franceta Vebra
in Janeza Akvile.

Na vzhodni strani Aleje velikih je imenitna zgradba, imenovana **Špital**. Kot kažejo nekatere arhitekturne značilnosti, so stavbo zgradili že v srednjem veku, dokončno podobo pa je – tako sklepajo strokovnjaki na podlagi letnice 1734, ki je vklesana v kamniti stopnici – dobila v 18. stoletju. Prvič pa je omenjena leta 1614, ko so na podlagi odloka Ferdinanda II. vanjo iz mesta prenesli zatočišče za bolne, obnemogle in invalidne meščane. V Špitalu je danes poleg muzejskih prostorov še reprezentančna stebriščna dvorana, ohranjenih pa je tudi nekaj izvornih stavbnih elementov iz srednjega veka in kasnejših stoletij..

Če gremo od Špitala ob Aleji velikih proti zahodu, pridemo do spominskega parka Nikoli več. Po zamisli kiparja Mirka Bratuše ga sestavljajo plošča z napisom »Nikoli več«, devet kromiranih pokončnih cevi s kapiteli in topovska cev. Simbolika je pomenljiva: kromirane cevi, ki jim vremenske razmere ne morejo do živega, simbolizirajo devet slovenskih dreves, topovsko cev, zaseženo jugoslovanski vojski med slovensko osamosvojitveno vojno, pa naj bi najedel čas in kakor bi se postopoma udirala v zemljo, naj bi v svetu pojenjale vojne.

Spominski park Nikoli več

V neposredni bližini spominskega parka je častitljiva stavba blede rumene barve, lep primer meščanske hiše iz prve polovice 19. stoletja. Vendar že njeno ime, *Šlebingerjeva hiša*, pove, da nima samo umetnostnozgodovinskega pomena, temveč je tudi spomin na dva znamenita moža, ki sta v njej preživela upokojenska leta. To sta bila utemeljitelja slovenske bibliografske stroke *dr. Franc Simonič* in njegov zet *dr. Janko Šlebinger*, kar naznanja tudi temno siva tabla na severni steni hiše.

Šlebingerjeva hiša

Ob Šlebingerjevi hiši je izhodišče historične poti proti **radgonskemu gradu**, ki je ključna prostorska dominantna mesta in njegova z vseh strani prepoznavna veduta. Njegovi začetki segajo v 12. stoletje, nato pa je v svoji burni zgodovini zamenjal številne lastnike. Leta 1479 so npr. grad in mesto zavzeli Madžari in vse do smrti kralja Matije Korvina je bil tu poveljnik ogrski častnik Jakob Székely. Nato je grad ponovno prešel v cesarsko last in v oskrbo novim zakupnikom. Leta 1717 ga je npr. Ana Eleonora, sestra zadnjega eggenberškega kneza, kot doto prinesla v zakon svojemu tretjemu možu, grofu Leopoldu Herbersteinu. Nad vhodom v gornji del gradu na oboje nekdanje lastnike spominja dvojni grb Herbersteinov in Eggenbergov. Po letu 1931 grad ni imel več tako plemenitaških lastnikov in prebivalcev. V naslednjih desetletjih so bili v njem humanitarni zavod, meščanska šola, nižja gimnazija in osnovna šola ter dom za ostarele. Leta 1992 je s posebno najemno pogodbo grad prevzel Milan Hercog in ga začel obnavljati, tako da je danes na ogled obiskovalcem.

Tako kot mnogi drugi gradovi ima tudi radgonski svojo legendo. Ta pravi, da je pod grajskim hribom in reko Muro bil speljan podzemski rov v Radgono, ki naj bi v primeru nevarnosti omogočal umik iz mesta v grad ali obratno. Povezovalnega rova niso odkrili, znana pa je tesna povezanost gradu in mesta, še zlasti v starejših obdobjih.

Na vzpetini nad Alejo velikih kraljuje *župnijska cerkev sv. Petra*. Ohranjeno poznogotsko *Križanje* v njej priča – in pisni viri potrjujejo –, da je bila prvotna cerkev postavljena v 15. stoletju. Leta 1813 so začeli graditi novo cerkev, zdajšnjo podobo je dobila 1890. V zunanji plašč cerkve je vzidanih nekaj poznorenesančnih kamnitih reliefov.

*Pogled na
Gornjo Radgono (spodaj)
in Bad Radkersburg (zgoraj)
z radgonskega gradu.*

Župnijska cerkev
sv. Petra in
spominsko
obeležje
Peti nemi zvon

Ecce homo

Janez Nepomuk

Svetilnik miru

Na platoju pred cerkvijo sta na severozahodni strani *kamnito figuralno znamenje Janeza Nepomuka* in obeležje *Svetilnik miru* v spomin Maistrovim borcem in padlim v 1. svetovni vojni. Na vzhodni strani cerkve je spomenik *Peti nemi zvon*, postavljen v spomin na vojne dogodke leta 1991 v Gornji Radgoni. Nekoliko niže, pod stopniščem, je na severni strani cerkve slopasto baročno znamenje *Ecce homo* s trpečim Kristusom zgoraj in razpelom ter Marijinim kipcem v spodnjem delu.

Radgona je bila zaradi svoje ugodne lege ob reki Muri in pod vznožji vinorodnih hribov ter tudi zaradi strateškega položaja od nekdanjega stekališča različnih poti in srečevališča mnogih ljudi. Kot tako je to prepišno mesto postalo tudi prostor, kjer je vznikala raznolika ustvarjalnost in ki je kot regionalno kulturno središče napajalo bližnjo okolico, še zlasti v narodno prebudnem 19. stoletju. Sledove te ustvarjalnosti danes razbiramo ne le v staromestnih predelih, historičnih zgradbah, arhitekturnih znamenitostih ipd., ampak tudi v izdelkih, upodobitvah, mislih in izpovedih ustvarjalcev in ustvarjalk, ki izhajajo iz Radgone in radgonske občine ali so tod našli ugodne razmere za ustvarjanje. Številni od njih so ustvarili marsikaj koristnega in lepega ne samo za svoj lokalni prostor, ampak so z ustvarjenim obogatili slovensko narodno in tudi mednarodno skupnost. Veliko jih je in njihovo predstavljanje bi preseglo namen tega zapisa.

Ustvarjalci in ustvarjalke iz radgonske občine

Likovna umetnost in arhitektura:

slikarji Jožef Ajlec, Janez Akvila (Johannes Aquila), Boštjan Jovada, Ivan Kos, kipar Mirko Bratuša, arhitekt Saša Ostan

Gledališka umetnost: igralec Boris Ostan

Filozofija, psihologija, teologija:

Jakob Kavčič, Edvard Kovač, Vojan Rus, Anton Trstenjak, France Veber

Zgodovina: Anton Kremlj, Alojz Perger, Ivan Rihtarič, Matej Slekovec, Matija Vurcer

Bibliotekarstvo, literarna zgodovina, literarna

kritika: Andrej Fekonja, Nino Flisar, Franc Simonič, Janko Šlebinger, Anka Vidovič Miklavčič

Pedagogika: Zmago Bregant, Cilka Dimec Žerdin, Jožef Lasbacher, Andrej Senekovič

Prevajalstvo: Janez Fašalek, Jožef Satler

Naravoslovje: Gotard Bizjak/Wissiak, Fran Holz

Ker pa smo na pisateljsko poti, naj vendarle za zaključek tega zapisa vsaj omenimo tiste ustvarjalke in ustvarjalce iz radgonske občine, ki so tako ali drugače v jeziku iskali glasove lepega in literarno ustvarjali.

V prvi polovici 19. stoletja so bili slovenski prebivalci Spodnje Štajerske, kamor je spadalo tudi radgonsko območje, sicer marljivi in polni življenjskega zagona, a še precej narodno neosveščeni in družbeno neorganizirani. To stanje sta se odločila spremeniti poljudno-strokovni pisec, slovničar in priložnostni pesnik **Peter Dajnko** (1787-1873) ter nabožni pisec in zgodovinar, tudi priložnostni pesnik **Anton Kreml** (1790-1844). Dajnko je s svojimi priročniki o umnem gospodarjenju, z abecedniki in učbeniki pokazal, da je mogoče v domačem jeziku izraziti najrazličnejše, tudi zahtevnejše vsebine. Hkrati je, ponosen na svojo domačo besedo, napisal slovnico vzhodnoštajerskega slovenskega jezika in ga z njo skušal uveljaviti kot knjižni jezik. To mu na dolgi rok sicer ni uspelo, uspelo pa mu je z njegovimi knjigami v tukajšnjih ljudeh prebudil narodno zavest in ponos, ki ju pozneje noben vihar ni mogel več izbrisati. Podobno je učinkovala tudi zgodovinopisna knjiga Antona Krempla *Dogodivšine štajerske zemle*, v kateri je rojakom pokazal, da so skupnost s preteklostjo, sedanostjo in prihodnostjo, torej skupnost z zgodbo, na katero smejo in morajo biti ponosni.

Oba, Dajnko in Kreml, sta tudi pesnila. Leta 1827 je Dajnko izdal knjigo *Posvetne pesmi med slovenskim narodom na Štajerskem* in v njej objavil 150 preprostih, v ljudskem duhu pisanih pesmi. Kreml pa je v svoji zgodovinopisni knjigi na koncu poglavij dodal še upesnitve zgodovinskih dogodkov in družbenih razmer, ki jih je pred tem strokovno opisal.

Raziskovalci slovenskega slovstva so do začetka 20. stoletja mukoma iskali ter z večjo ali manjšo srečo najdevali podatke o slovenskih knjigah in njihovih avtorjih. Delo jim je bistveno olajšal **Franc Simonič** (1847-1919) s svojo knjigo *Slovenska bibliografija. I. del: Knjige (1550-1900)*, ki je izšla leta 1905. V njej je zbral podatke o vseh do tedaj izdanih slovenskih knjigah in tako postavil temelje slovenski bibliografiji. Njegovo delo je nadaljeval **Janko Šlebinger** (1876-1951) in slovensko bibliografijo strokovno utrdil ter vanjo vpeljal moderne metode bibliografske obdelave. Svoje

Peter Dajnko *Mesec*

1
*Kda večer že blizo ide
ino z dela domo grem,
te od dalne gore sém
lubi mesec tiho pride.*

2
*Mirno po nebeškem poti
visoko krez megle vse
on preveno dale gre,
nič ga v idenji ne moti.*

3
*Či ga megla nam zakriva,
on svetlobo, kero má,
sebi vzeti le ne dá,
temoč se jé v sebi vživa.*

Janko Šlebinger
Brezuspešni nauk

»Če kaj sreče ti je mar,
dekle zalo pa neskušno,
bodi starki mi poslušno:
zdaj ne ljubi še nikar.«

»A kedaj pa ljubim naj?
Saj, ko čas med kodre črne
vplete meni niti še srebrne,
pač prepozno bo tedaj ...«

»Iz ljubezni se rodi
kes in grenki sad spoznanja,
tužnih uric brez nehanja,
ki grenijo stare dni.«

»Naj ljubezen le rodi
kes na dni nekdanje;
bolje kakor zdaj kesanje
bode vsaj na stare dni!«

»Kes najhujše ni gorje:
ti začela boš bledeti,
mlada morala boš vmreti,
ker ne slušaš me, dekle ...«

»Dokler pa živela bom,
vedno verno bom ljubila,
če pa svet bi zapustila –
kesa ne imela bom!«

bibliografske raziskave je povezoval z literarnozgodovinskimi in preučeval slovensko književnost. A književnosti ni le znanstveno obravnaval, temveč se je tudi sam preizkušal v literarnem izražanju. Zlasti v mladosti je ustvaril več pesmi, ki razodevajo zanj značilen vitalizem in predanost aktivnemu življenjskemu principu.

Ko slišimo pesem *Oj Triglav, moj dom*, najprej pomislimo na Jakoba Aljaža, ki jo je uglasbil. Manj znano pa je, da je besedilo pesmi napisal duhovnik, pesnik in prevajalec **Matija Zemljič** (1873-1934). Še isto leto, ko je Aljaž Zemljičevo pesem prebral v mariborskem dijaškem listu Zora, jo je uglasbil in ob uradnem odprtju Aljaževega stolpa 22. avgusta 1895 so jo prvič izvedli. Sicer pa je Matija Zemljič pesmi objavljali v različnih glasilih in časopisih, mdr. tudi v zelo razširjenem tedniku Slovenski gospodar, ki je leta 1913 natisnil njegovo pesem *V tujini*.

Matija Zemljič
V tujini

*Če daleč od domače grude
človek v tujih krajih biva
in tam prenaša stiske hude,
tedaj duha oko počiva
kaj rado mu na rodnih tleh.
V domači tihi selski hram
poroma misel mu od tam.*

*Spomin si krasne slike snuje,
ob njih srce se mu raduje,
če stvar katera še tako neznatna
bila je iz mladostnih dni,
visoko on jo zdaj ceni,
vso lepšo misel lahkokrila
mu čara zdaj jo pred oči.*

*Takrat srce še ni poznalo
sveta in njega hudobije.
Na ustih vedno blažen smeh,
neznana bol, nič solz v očeh.
O, blag spomin nekdanjih dni!
Ob tebi zdaj srce se greje,
mladosti dih nasproti veje,
mladosti čar nas oživi.*

Sodobna medicina je zelo uspešna pri zdravljenju ran telesa, ob ranah človeške duše pa pogosto omaga. Nekaj poti, kako naj bi se psihologija lotevala celjenja duševnih ran, je v drugi polovici 20. stoletja nakazal **Anton Trstenjak** (1906-1996), mislec evropskega formata. Svoja dognanja je znal zapisati v zahtevnem znanstvenem jeziku in njegove razprave so objavljale najuglednejše strokovne revije širom po svetu. Znal pa je, kar je bila njegova posebna odlika, svoje bogato znanje približati tudi preprostejšim naslovnikom in izraziti v vsem umljivem jeziku. Na ta način je mnogim, ki so jih zajeli malodušje, obup in občutki brezizhodnosti, prinašal upanje. S svojo besedo jim je pomagal in jih vračal življenju.

Anton Trstenjak
Človek duhovno bitje

Priznajmo, za večino ljudi je telo nosilec življenja in zdravja. Duh je velik junak, spoštovanja vreden, obenem ustvarjalec vseh uspehov in vsega, kar človek občuduje. Premalo se zavedamo, da je med napačno podobo samih sebe, ker telesom in življenjem prepadna bitna razlika. Življenje s svojo posvečamo preveč pozornosti telesu samemu; kakšen vtis napravimo na druge, kako si vselej nekaj duhovnega, ne lepšamo zunanost, da so na nas telesnega, čeprav se razodeva na pozornosti in nas častijo ... Kaj pa telesu in njegovi dejavnosti. Saj duh? Koliko skrbi in 'nege' telo samo deluje zmeraj le v moči posvečamo duhu in njegovemu duha, ki ga oživlja. življenju? In vendar je duh pravi

Radgonska literarna legenda **Manko Golar** (1911-1988) se je v slovensko književnost zapisal kot pesnik, mladinski pisatelj in pisec humoresk. Njegove pesmi za otroke je lahko v berilih prebiral več generacij slovenskih osnovnošolcev, s knjigama *Okrogle o Veržencih* in *Verženci* pa je ob Ribničanih in Butalcih vnesel v našo književnost še en prepoznaven humoristični tip – Veržence. Osrednje Golarjevo pesniško delo pa je zbirka *Pozabljeni dan* z intimističnimi pesmimi in zanj značilno krajinsko liriko.

Manko Golar

Ni še večer

in drevesa še niso
zaprla svojih oči.
In dan je še dan.
Mojim trudnim očem
ne da se še spati.
Rad bi še gledal
soncu v obraz,
poslušal speče vetrove
in gledal njihove sanje.

Ni še večer
in sonce še ni sklonilo
svoje zlate glavé.
Le sence vitkih topolov
ob cesti
padajo name
brez konca in kraja.

Poletno klasje

Klasje, klasje in topoli!
Sonce, sonce kot nikoli
se razliva med razori –
še samotni se smehljajo bori.
Ej, in ta ravnina! Tihe kočé!
In večerna zarja, ki se joče
s smehom skozi drobne veje
češnje, ki že spi ob koncu meje.

Tam gorice! Prepojene

s soncem! Z njih kipi žlahtnina.
V hramu v kleti se pretaka
srebrnina in zlatnina.
V lesketanju zvezd šepče Mura
in s tišino se poljublja,
ko je pozna, tiha ura –
teče, teče *in se v dalj izgublja*.

Karolino Kolmanič (1930-2020) so udeleženci Očesa besede dobro poznali, saj je bila do leta 2019 na prav vseh srečanjih. Organizatorje nas je spodbujala in nam na različne načine pomagala, s svojo človeško toplino, prijaznostjo in vedrino pa je krepila prijetno vzdušje na naših druženjih. V petdesetih letih literarnega ustvarjanja je Karolina Kolmanič ustvarila prepoznaven pripovedni opus in si s svojimi povestmi, novelami in romani ustvarila širok in trden krog zvestih bralk in bralcev. V svojih delih, ki jih karakterizirata jasna psihološko-socialna motivacija pripovednega dogajanja in pregledna zgradba, tematizira razpetost ženske med različnimi socialnimi vlogami in lastno intimo ter njena iskanja v mejnih družbenih in eksistencialnih situacijah. Tesno je bila vpeta tudi v kulturno dogajanje v domačem okolju, rada se je odzvala povabilom in nastopila za različne bralske skupine in mnogo pripomogla k širjenju bralne kulture. Varstveno-delovni center Murska Sobota ter Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota sta v sklopu projekta Bralne vezi del svoje dejavnosti za spodbujanje branja poimenovala po njej kot *Karolinina bralna značka*.

Karolina Kolmanič / Odlomek iz romana *Ni sonca brez senc*

Četrtek ji je ostal edini prosti dan za naporno fizično in še napornejše psihično breme. Prispela je do Radencev. Ko je zavila proti Radgoni, je vse počasneje pritiskala pedala na kolesu. A morala je. Radgonska občinska hiša, častitljiva svetla stavba, v običajnih okoliščinah ne bi bila strašljiva. Zdaj pa jo je stiskalo pri srcu in strah jo je bilo, da bo zbežala, ko bo stopila pred matičarko.

»Veste, moj zaročenec in jaz sva napovedala poroko za soboto. In zdaj sva se odločila drugače, se pravi, jaz sem si premislila.«

Govorila je naglo in se čudila sebi, da ji niti enkrat ni zmanjkalo besed. Matičarka jo je najprej zavrnila,

ker da tako ne gre, nazadnje pa je njen šef tovariš Aleksander odločil:

»Ja, če vztraja, ji pač izročite papirje. Podpisali boste s svojim priimkom za oba, ker vi prevzimate vso odgovornost.«

Z veliko rjavo ovojnico se je odpravila naravnost na pošto. Ko je odbirala Andrejeve papirje, je mukoma vprašala, ali pošiljka prispe na cilj že jutri.

Uslužbenka ji tega ni mogla zagotoviti. Kaj zdaj? Potem se je spomnila: telegram. Kratko, jedrnato, z vsebino, ki bo – to ve – osupnila, udarila: »Oprosti, poroke ne bo. Ne hodite. Dragica.«

Cilka Dimec Žerdin (1930-2017) je bila poznana in priznana pedagoginja ter defektologinja, ki je na različnih ravneh vzpostavljala sistemsko skrb za duševno prizadete in bila ravnateljica prve šole za učence s posebnimi potrebami v Pomurju. Poleg poljudno-strokovnih del je pisala tudi različnim starostnim skupinam prilagojene avtorske pravljice in memoarsko prozo.

Cilka Dimec Žerdin / Odlomek iz knjige *Leto upanja in ljubezni*

Ali mi res iz vsega srca govoriš, da me ljubiš? Saj sama ne vem, zakaj sem te vprašala. Govorila bi rada s teboj. Sicer pa se mi vse zdi tako oddaljeno, neresnično. Velika razdalja odtuja ljudi in tudi naju. Sva res kdaj skupaj potovala, skupaj sanjala o boljšem, lepšem svetu v dvoje?

Ko sem že tretjič prebrala tvoje pismo, sem si zaželela, da bi prišel k meni, da bi ti stopila nasproti in ti povedala vse, o čemer razmišljam te dni. Ob tebi bi zasanjala prijeten sen o skupni sreči in življenju. Rada bi hodila s tabo, dragi, z roko v roki po tem prelestnem gozdu. Pridi kdaj, za kratek čas, za nekaj ur, da bom verjela v najino skupno prihodnost. Spregovori mi o ljubezni, lepo in toplo, kot je pomlad, kot je pomladansko sonce.

Marija Šedivy (1941) se je za literarno ustvarjanje odločila v zrelih letih in najprej objavljala v Kmečkem glasu, reviji Otrok in družina, v Vzajemnosti, Mentorju, Naši ženi ter revijah Locutio in Mladika, nato pa izdala dve samostojni knjigi kratke proze (*Gospa s klobučkom*, 2005, *Samo luč ugasnem*, 2010) in štiri pesniške zbirke (*Ko trave zaspijo*, 1999, *Luna v razmajanem stolu*, 2017, *Bosa potujem*, 2018, *Pepel, cvetovi*, 2021).

Marija Šedivy
Luna v razmajanem stolu

I.
V sobi,
zazrti v zimo,
se po podnicah
sprehajajo poletja,
ujeta
v materino dušico,
načet slamnik,
prebrano revijo.
Odloženi dnevi
v mrzli sobi
čakajo,
da jih vzameva
s police.

II.
V neki omari
z vegastimi vrati,
s pajčevino,
ki diši po naftalinu,
hrskajo črvi
zgodbo
o večni ljubezni,
ujeti v predal
brez ročajev.

Tudi Normo Bale (1972) udeleženci Očesa besede dobro poznajo, najbolj po njenih zmeraj zanimivih in dovršenih vodenjih podelitev večernice. Tokrat pa jo predstavljamo v vlogi drugačne ustvarjalke, pedagoginje, kolumnistke in predvsem pisateljice. Na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru je diplomirala iz slovenskega in nemškega jezika ter književnosti in magistrirala iz novejšje slovenske književnosti. Pedagoško je največ delovala v avstrijskem prostoru kot lektorica za slovenski jezik na Univerzi Karla in Franca v Gradcu ter na Prevajalskem inštitutu v Gradcu in kot učiteljica slovenskega jezika na osnovnih in srednjih šolah na južnem Štajerskem. V tej vlogi je pomembno prispevala k uveljavitvi in popularizaciji slovenskega jezika v Radgonskem kotu ter njegovemu sistematičnemu poučevanju.

Na slovensko literarno prizorišče je stopila na prelomu 20. in 21. stoletja z revijalnimi objavami pripovedne proze, prvi literarni uspeh pa je doživela s skupinskim romanom *Sekstant*, ki so ga napisali ona in Štefan Kardoš ter Robert Titan Felix in se z njim leta 2005 uvrstili med pet finalistov za nagrado kresnik. Zatem so v knjižni obliki izšle še njena dvojezična slikanica *Rdeči balon/Der rote Ballon* (2005), ki jo je pripravila skupaj z ilustratorko Metko Strgar, drama *Halka* (2006), roman *Karamel* (2013) in kot 24. knjiga v knjižni zbirki Med Rabo zbirka kratke proze *Ptice dronovke / Ftice dronovke* (2021). Njeno najnovejše literarno delo pa je roman *Agregat*, ki je izšel v letošnjem letu in za katerega so na Biblosu mdr. zapisali, da »je unikum v slovenskem prostoru, saj gre za prvi roman v sodobni slovenski literaturi, ki iz prve roke tematizira politiko in sodobno demokracijo ter bralcu približuje politične igrice, spletke in intrige skozi vlogo malega posameznika na šahovnici pomembnih in močnih«.

Norma Bale / Odlomek iz romana Agregat

Kakorkoli sem iskal argumente proti, sem se vedno bolj utrjeval v prepričanju, da duše ponoči zapustijo fizično telo in v razpršenem univerzumu živijo neka svoja, vzporedna življenja. Srečujejo se v globočinah in teminah brezmejnega prostora; ene se mimobežno obidejo, druge se podružijo v zapletenih slikah. Ko se ponovno prebudijo v fizičnem telesu, je vse, kar ostane od noči, zgolj občutek, ki pa zaznamuje preostanek dneva.

Prostor nočnega srečevanja duš je ogromen salon, v katerem prej ali slej vsak prišlek najde zanimivega in koristnega sogovornika. Razlaga, da telo ponoči počiva, se regenerira, sanje pa čistijo podzavest, se mi zdi preveč poenostavljena. Toliko je neznanega onkraj zavesti in fizičnega bivanja, da je osem ur spanja brez smisla popolna izguba časa in potenciala v časovno zamejenem obsegu fizičnega bivanja. Nekoč sem o tem spregovoril z Ido, a se mi je samo smejala. Kot naravoslovec seveda vem, da se energija ne izgublja, ampak se nenehno pretvarja, in zakaj torej takšni pobegi ne bi bili mogoči? Ta mise me tolaži; eni verjamejo v boga, drugi v naravo, spet tretji v neko skupno energijo vesolja. Jaz verjamen v salon nočnih duš.

Najmlajša med »radgonskimi literati« je Julija Lukovnjak (2000). Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je diplomirala iz filozofije ter primerjalne književnosti in literarne teorije, sicer pa se literarno preizkuša v žanru fantazijske pripovedi. V njenih predstavitev lahko preberemo, da se ji je že pri enajstih letih utrnila zamisel o dečku Edgarju Kaosu in njegovem popotovanju po fantazijski deželi Inkramateri. Zamisel je uresničila v dveh obsežnih romanih, prvcu *Imaginarni svetovi Edgarja Kaosa* (2021) in njegovem nadaljevanju *Svet je senca (Edgarja Kaosa)* (2023).

OKO BESEDE IN NACIONALNI MESEC SKUPNEGA BRANJA

Nacionalni mesec skupnega branja je portal, ki med vsemi starostnimi skupinami in generacijami širi zavest o pomembnosti branja in spodbuja branje kot vrednoto ter želi prispevati k boljšemu prepoznavanju pomena bralne pismenosti in bralne kulture na nacionalni ravni.

»V letošnjem letu želimo v Nacionalnem mesecu skupnega branja narediti branje bolj vidno, zato smo za osrednjo temo izbrali **branje v javnem prostoru**.

Kje najraje berete, kadar ne berete v zavetju varnega in zaupnega doma? Kam vzamete s seboj knjigo? Se radi družite ob knjigah – pogovarjate o prebranem ali skupaj berete na glas drug drugemu?

Branje v javnem prostoru ustvarja edinstvena okolja, ki navdihujejo in ustvarjajo skupnosti. Omogoča dostop do knjig in informacij izven običajnih prostorov branja. Omogoča pogovor in medsebojno učenje, s čimer se informacije in ideje širijo hitreje. Odpira vrata kritičnemu mišljenju, reševanju problemov, spoštljivi komunikaciji in medsebojnemu razumevanju. Daje občutek varnosti in pripadnosti. Na ta način izboljšuje družbo, krepi demokracijo in gospodarstvo, spodbuja kreativnost in inovativnost.« (<https://nmsb.pismen.si/>)

Oko besede (oz. Argo, društvo za humanistična vprašanja) že vse od ustanovitve portala Nacionalni mesec skupnega branja leta 2018 sodeluje in objavlja dogodke na portalu, da jih obiskovalci prireditev lažje najdejo. Portal je namenjen prav temu: na enem mestu zbrati dogodke, povezane z branjem, bralno kulturo, knjigami ter avtoricami in avtorji.

Beremo skupaj

Nacionalni
mesec
skupnega
branja

8. 9. – 7. 10. 2024

ILUSTRACIJA: Suzi Bricelj
O kraljeviču, ki ni maral brati,
Nina Mav Hrovat
MKZ, 2021

Vir: NMSB 2024, <https://nmsb.pismen.si/gradiva/>
Ilustracija na letošnjem plakatu Beremo skupaj je delo Suzi Bricelj iz slikanice Nine Mav Hrovat z naslovom *O kraljeviču, ki ni maral brati* (Mladinska knjiga založba, 2021).

ORGANI ZATORJI

OČESA BESEDE

PODPORNIKI IN PARTNERJI OČESA BESEDE

Mestna občina
MURSKA SOBOTA

VEČER

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA
KNJIŽNICA
M U R S K A S O B O T A

KIBLA

